

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nataliya Yashchuk

SOUČASNÁ DIVADELNÍ SCÉNA NA ZAPADNÍ UKRAJINĚ

(Сучасні театральні фестивалі в Західній Україні)

Ústav východoevropských studií FF UK

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Chlaňová, Ph.D.

Studijní obor: VES se spec. UKR/RUS

Praha
Rok 2013

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce paní Mgr. Tereze Chlaňové za odborné vedení, rady a připomínky, které mi poskytovala při řešení této práce. Nejvíc ji však děkuji, že mě podporovala, abych to nevzdala.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 31.7.2013

podpis

Název práce: Současná divadelní scéna na Západní Ukrajině

Autor: Nataliya Yashchuk

Katedra / Ústav: Ústav východoevropských studií FF UK

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Tereza Chlaňová, Ph.D.

Abstrakt:

Diplomová práce je věnována současné divadelní situaci na Západní Ukrajině, profesním a amatérským divadelním kolektivům. Zvláštní pozornost je soustředěna zejména na divadelní festivaly, jejich organizaci, ekonomické a tvůrčí problémy.

Cílem práce je na příkladech těchto festivalů analyzovat celkovou situaci na Západní Ukrajině v oblasti organizace festivalů a zjistit, s jakými problémy se musí profesionální a amatérské kolektivy potýkat.

Úvodní kapitola je věnována divadelní tradici na Ukrajině obecně a zejména v námi vyznačeném regionu. Snahou je charakterizovat hlavní divadelní tendence na Západní Ukrajině. Stěžejní část práce je zaměřena na rozbor konkrétních festivalů, jejich historii, složení repertoáru apod. Na základě této analýzy pak můžeme vyhodnotit situaci ukrajinského divadelního prostředí.

Klíčová slova: divadlo, festival, Západní Ukrajina, současnost.

Title: Contemporary West Ukrainian theatre

Author: Nataliya Yashchuk

Department: Ústav východoevropských studií FF UK

Supervisor: Mgr. Tereza Chlaňová, Ph.D.

Abstract:

This thesis focuses on the current situation in the area of theatrical arts in Western Ukraine, with respect to professional, as well as amateur theatre societies. Special regard is given to theatre-oriented festivals and the organizational, economic and creative challenges pertaining thereto.

It is the objective of this thesis to analyze the overall state of affairs concerning the organization of dramatic festivals in Western Ukraine, and examine the predicaments encountered by the participating ensembles, both professional and amateur.

The introductory chapter presents the theatrical tradition of Ukraine in general, focusing its geographical scope to correspond with the work's primary region of interest; while aiming to portray the dominant dramatic tendencies of Western Ukraine. Subsequently, the thesis proceeds to analyze specific instances of theatre festivals, their history, program structure etc. Based on this analysis, the overall condition of the Ukrainian dramatic scene is assessed and conclusions formulated.

Keywords: theatre, festival, West Ukraine, present

Зміст

1	ВСТУП	8
3	ТЕАТРАЛЬНА ТРАДИЦІЯ В УКРАЇНІ	11
3.1	VI – XVIII століття театального простору країни	11
3.2	XIX – поч. XX століття	12
3.3	XX століття	13
3.4	Сучасний театр	14
4	ТЕАТРАЛЬНИЙ ПРОСТІР В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ	15
5	ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕАТРАЛЬНИХ ФЕСТИВАЛІВ РЕГІОНУ	21
5.1	“Золотий Лев” (м. Львів)	21
5.2	“Золотий Лев на вулиці” (м. Львів)	23
5.3	“Драбина” (м. Львів)	24
5.4	“Драма.UA” (м. Львів)	27
5.5	“Метод і практика” (м. Львів)	28
5.6	“Золотий телесик” (м. Львів)	31
5.7	“Казковий світ” (м. Львів)	32
5.8	“Казка у гаю” (м. Львів)	33
5.9	“Казковий карнавал” (м. Львів)	35
5.10	“Форт Місія” (с. Поповичі)	37
5.11	Театально-мистецькі премії міста Львова.	37
5.12	“Золоті оплески Буковини” (м. Чернівці)	38
5.13	Фестиваль Маланок (м. Чернівці)	39
5.14	“Тернопільські театральні вечори” (м. Тернопіль)	39
5.15	“Ой на Івана, ой на Купала!” (с. Чагарі, Гусятинський район)	41
5.16	“Прем’єри сезону” (м. Івано-Франківськ)	41
5.17	“Обереги” (м. Івано-Франківськ)	44
5.18	“Коломийські представлення” (м. Коломия)	44
5.19	“Блакитна троянда” (м. Луцьк)	45
5.20	“Мандрівний вшак” (м. Луцьк)	47
5.21	“Різдвяна містерія” (м. Луцьк)	47
5.22	“Відлуння” (м. Хмельницький)	48
5.23	“Дивень” (м. Хмельницький)	50
5.24	“Духовка” (м. Рівне)	51

5.25	“ЛІХТАРТ” (М. РІВНЕ)	52
5.26	“МОЛОКО” (М. РІВНЕ)	52
5.27	“ТВОРЧА ВАЛІЗА” (М.РІВНЕ)	53
5.28	“ШАЛАНТУХ” (М. РІВНЕ)	53
5.29	“ЕТНО-ДІА-СФЕРА” (М. МУКАЧЕВО)	54
5.30	“ІНТЕРЛЯЛЬКА” (М.УЖГОРОД)	55
5.31	“ПТАХ” (С. НИЖНЕ СЕЛИЩЕ, ХУСТСЬКИЙ РАЙОН ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	57
6	ВИСНОВКИ	59
7	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

1 Вступ

Цю дипломну роботу ми присвячуємо діяльності професійних та аматорських театральних фестивалів в Західній Україні, організованих після встановлення незалежності України, особливу увагу зосереджуючи на практиці театральних фестивалів, їх організаційних, економічних, творчих проблемах.

Хоча в Західній Україні театральне життя менш насичене ніж в інших регіонах¹, на прикладі театральних фестивалів, охарактеризованих в даній роботі, ми можемо проаналізувати загальну сучасну ситуацію в українському театрі а також чітко окреслити її основні проблеми, які зумовив цілий комплекс причин як суспільно-історичного, так і організаційно-фінансового характеру. Хоча, як ми здогадуємося, багато творчих питань, врешті-решт, зводиться саме до скрутного матеріального становища, у якому перебувають театри та театральні фестивалі, наприкінці роботи ми наведемо цілий комплекс проблем сучасного театру.

Держава ж, регулюючи відносини в галузі театру і театральної справи шляхом формування державної політики у цій сфері, створення фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, наукового, нормативно-правового та іншого забезпечення умов діяльності та розвитку театрів, повинна сприяти вирішенню цих проблем театального простору.

Державна політика у театральній справі відображається у законодавстві. Законодавство України про театри і театральну справу базується на Конституції України і складається з відповідних положень: Основи законодавства України про

¹ Згідно з інформаціями Міністерства культури і туризму України станом на 2008 рік в Україні діє понад 130 професійних театрів, серед яких 44 драматичні театри, 41 – дитячий та юнацький театр (серед яких 29 лялькових), 31 музично-драматичний театр і 10 театрів музичної комедії та мініатюр. Середня кількість прем'єр на рік становить від 4 до 6 вистав на кожний театр. Також в Україні функціонує 14.757 аматорських театральних колективів із загальною кількістю 153.975 учасників, з них 5.877 дитячих колективів – 63.488 дітей. Із званням “народний” – 511 колективів, “зразковий” – 89 колективів. Щороку відбувається 10-12 театральних фестивалів, що фінансуються, принаймні більшою частиною, з державного та місцевих бюджетів. На жаль, відсутня окрема інформація стосовно Західної України. Та лише той факт, що у списку міст, де зосереджена найбільша кількість театрів у 2008 році, за інформацією Міністерства культури і туризму України, наведено лише одне місто в Західній Україні – місто Львів, говорить про те, що центр театального життя не зосереджений у цьому регіоні.

культуру, Цивільного та Господарського кодексів України, законів України “Про гастрольні заходи в Україні”², “Про театри і театральну справу”³, інших нормативно-правових актів.

Все більш значну роль у забезпеченні реалізації державної політики у сфері театральної справи відіграє Міністерство культури і туризму України. В межах своїх повноважень Міністерство організує проведення міжнародних, всеукраїнських, регіональних театральних фестивалів, які мають велике мистецьке значення.

Театральні фестивалі завжди відігравали і відіграють важливу роль у справі духовного розвитку України та є ефективним засобом стимулювання розвитку національного театального мистецтва. Вагомі мистецько-культурні акції – міжнародні, всеукраїнські та регіональні театральні фестивалі та конкурси, що охоплюють майже усі види і жанри театального мистецтва стали своєрідною основою театального життя та їх можна вважати певним показником проблем театального простору та основних театральних процесів. Тож, огляд найбільш цікавих театральних фестивалів, хоча лише одного регіону, може нам допомогти зробити висновки і про загальний стан сучасного театального мистецтва.⁴⁵

На жаль, сьогодні організовується багато фестивалів, програма яких зводиться до конкурсу вистав, а учасники-колективи запрошуються лише на один день. Ця негативна практика існує через брак коштів, відсутність готелів і т.д., а іноді це відбувається через небажання або невміння організаторів провести фестиваль, що

² Закон України Про гастрольні заходи в Україні (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 7, ст.56) із змінами, внесеними згідно із Законом № 2756-VI (2756-17) від 02.12.2010, ВВР,2011, №23,ст.160, №5461-VI(5461-17) від 16.10.2012 : // [Електронний ресурс] // URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1115-15>. (Дата звернення: 28.7.2013).

³ Закон України Про театри і театральну справу (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, № 26, ст.350) із змінами, внесеними згідно із Законами № 3421-IV від 09.02.2006, ВВР, 2006, № 22, ст.199 № 5461-VI від 16.10.2012 : // [Електронний ресурс] // URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2605-15>. (Дата звернення: 28.7.2013).

⁴ Реалізація державної політики в галузі культури: Аналітичний звіт Міністерства культури і туризму за 2008 рік. – К.: Міністерство культури і туризму України, 2009. – с. 256.

⁵ Проскурняков В. Архітектура українського театру. Простір і дія : // [Електронний ресурс] // URL : <http://vlp.com.ua/node/482?page=0%2C2>. (Дата звернення: 28.7.2013).

потребує чималих зусиль. Детальніше причини існування такої практики ми теж розглянемо у цій роботі.

На прикладі фестивалів, охарактеризованих у цій роботі, ми також сподіваємося встановити, по-перше, тенденції їх створення і організації, по-друге – проблеми, які перешкоджають повноцінному життю театрів і театральних фестивалів.

В цій роботі, перш за все, поговоримо про театральну традицію в Україні та фестивальний простір в Західній Україні. Окрім того детальніше охарактеризуємо театральні фестивалі, організовані в цьому регіоні. Оскільки найбільше уваги приділяємо саме сучасному театральному життю, то найбільшою проблемою при написанні цієї роботи є відсутність релевантної інформації. Факт того, що відсутня будь-яка наукова робота на дану тему свідчить про те, що в сучасній економічній та культурній ситуації в Україні театральні теми залишаються на периферії дослідницької сфери та наукового життя. Досить часто єдині дані про сучасні фестивалі можна знайти лише в статтях на інтернет порталі, та на офіційних інтернет-сторінках окремих фестивалей та театрів. На сьогоднішній день, без підтримки держави, практично не існують театральні вісники чи театральні журнали. При з'ясуванні фактів стосовно окремих театральних проектів потрібно було порівнювати дані із декількох інтернет джерел. Саме це було найбільшим викликом – знайти достовірне джерело та потрібну інформацію, на основі яких можна зробити певні висновки.

3 Театральна традиція в Україні

3.1 VI – XVIII століття театального простору країни

Театральне мистецтво України бере початок з глибокої давнини в народних іграх, танцях, піснях та обрядах. Ще з VI ст. відомі театральні вистави скоморохів. В епоху Київської Русі елементи театру були в церковних обрядах. Про це свідчать фрески Софійського собору в Києві (XI століття). Перші зразки драми публічно виголошували учні київських Братської (Києво-Могилянська Академії) та Лаврської школи (XVI—XVII століття). Важливими центрами розвитку релігійної драми у цей час вважалася також Львівська братська школа та Острозька академія.

Серед явищ мистецького побуту України XVII-XVIII століть особливої уваги заслуговує театр, початки якого сягають ще в часи синкретичної єдності найдавніших фольклорних жанрів: обрядових пісень, хороводів, театралізованих дійств, що нерозривно поєднували слово, музику, танець, акторську гру. Проте поступовий розвиток освіти, культури народу призвів до компромісних рішень цієї проблеми. Цьому сприяли також контакти з європейським театром XVI—XVII століття, де поряд з п'єсами релігійного змісту, що виконувались у храмах з нагоди Різдва, Великого Посту, Великодня, набував широкого розповсюдження народний ярмарковий театр. Сформувалися типові сюжетні колізії побутових вистав з характерними персонажами-масками: ревливий старий чоловік, кокетлива молода жінка, коханець, монах, Арлекін, Колумбіна та ін. Подібні процеси своєрідно виявлялись і в Україні як на професійному рівні у формах “високої драми”, так і в широкому існуванні жанрів “низького барокко” — у народних інтермедіях, ляльковому театрі-вертепі.

Головним центром творення, виконання і розповсюдження цих основних форм театального життя XVII—XVIII ст. була Києво-Могилянська академія, її професори були авторами драматичних творів, теоретиками театру, а студенти-бурсаки - акторами і основними носіями цього мистецтва. Музичність українського театру була органічною — пісня, хор, танець, інструментальний супровід виконували у виставах важливу драматургічну функцію: характеристики місця дії, історичної ситуації, дійових осіб, зав'язки і кульмінації сценічного конфлікту.

Два основні жанрові різновиди театального мистецтва доби “українського барокко” — шкільна драма і вертеп у виконавчій практиці тісно перепліталися між собою. До антракту “високої драми” ставились народно-побутові сценки —

інтермедії, а вертеп після першої дії релігійного змісту переходив до колоритного жанрового дійства. Проте обидва образно-тематичні розділи українського театру мали свою теорію, естетичні норми, мову, спосіб виконання. Переважно релігійна, філософська чи моралізаторська тематика п'єс шкільної драми, відірвана від реального життя, вимагала відповідного літературного викладу — книжної, віршованої мови, а також умовно-символічного стилю інтерпретації.

Варто зазначити, що у той період (XVII століття) в Україні загалом театри були представлені пересувними вертепами — аматорськими труппами, що виступали на возах, заробляючи на життя гастролями.

3.2 XIX – поч. XX століття

Перші театральні трупид зароджувалися на Наддніпрянщині (XVIII ст). Пізніше в Києві (1806), Одесі (1809), Полтаві (1810) з'являються перші театральні будівлі. Становлення класичної української драматургії пов'язане з іменами І. Котляревського, який очолив театр у Полтаві і Квітки-Основ'яненка — основоположника художньої прози в новій українській літературі. Бурлеск і експресивність, поряд з мальовничістю і гумором, що характерні для їх творів, надовго визначили обличчя академічного театру в Україні.

У другій половині XIX ст. в Україні поширився аматорський театральний рух. В аматорських гуртках розпочинали діяльність корифеї українського театру — драматурги і режисери М. Старицький, М. Кропивницький та Іван Карпенко-Карий. Заслуга швидкого розвитку театру належить також видатній родині Тобілевичів, члени якої виступали під сценічними псевдонімами Івана Карпенка-Карого, Миколи Садовського і Панаса Саксаганського. Кожен з них не лише створив власну трупид, а й був видатним актором і режисером. Зіркою українського театру того часу була Марія Заньковецька.

На початку XX ст. у Львові продовжував діяти єдиний у західноукраїнських землях український професійний театр “Руська бесіда”. Основу репертуару українського театру склали класичні п'єси М. Кропивницького, М. Старицького, І. Карпенка-Карого, проте театральні колективи дедалі частіше зверталися до творів Лесі Українки, І. Франка, Г. Хоткевича, а також російських і західноєвропейських класиків.

3.3 XX століття

Новий період в історії національного театру розпочався в 1918 р., коли у Києві утворилися Державний драматичний театр і “Молодий театр” (з 1922 р. — сучасний український театр “Березіль”) Леся Курбаса та Гната Юри. На театральній сцені з’явилася ціла група талановитих акторів — А. Бучма, М. Крушельницька, Є. Добровольська, О. Сердюк, Н. Ужвій, Ю. Шумський та багато інших. Державний драматичний театр продовжував традиції реалістично-психологічної школи. Натомість “Молодий театр” обстоював позиції авангардизму. З утворенням театру “Березіль” його сцена стала своєрідним експериментальним майданчиком. Не випадково макети театрального об’єднання “Березіль” отримали золоту медаль на Всесвітній театральній виставці у Парижі в 1925 р. Тут були вперше поставлені п’єси видатних українських письменників і драматургів М. Куліша (“Народний Малахій”, “Мина Мазайло”) та В. Винниченка (“Базар”, “Чорна Пантера і Білий Ведмідь”). Завдяки генію Л. Курбаса, який поєднав у собі таланти режисера, актора, драматурга і перекладача світової літератури, були по-новому осмислені на українській сцені твори В. Шекспіра, Г. Ібсена, Г. Гауптмана, Ф. Шиллера і Ж.Б. Мольєра, здійснені постановки невідомих до цього українському глядачу п’єс європейських драматургів.

З творчого об’єднання “Березіль” бере початок театральна бібліотека, театральний музей і перший театральний журнал. До експериментальних пошуків Л. Курбаса, який був репресований у часи сталінізму, і досі звертаються сучасні митці. Наприклад сьогодні у Києві проходить міжнародний театральний фестиваль “Художній Березіль”, присвячений пам’яті Л. Курбаса.

У післявоєнний період український театр проживав своє відродження в складних умовах чергового посилення тиску сталінського режиму. На афішах театрів України, поряд із створеними під час війни драмами К. Симонова, Л. Леонова, О. Корнійчука, з’являлися щойно написані п’єси про боротьбу із фашистами (наприклад вистава про визволення Києва “Хрещатий яр” на сцені театру ім. Івана Франка).

В загальному у другій половині XX ст. загальною рисою театрального мистецтва стало захоплення соціальною і політичною проблематикою. У сезоні 1957-58 рр. У театрах республіки відбулося понад сорок прем’єр за новими п’єсами українських драматургів. Стимулював активізацію театральних творчих шукань Всесоюзний театральний фестиваль, присвячений 40-річчю Жовтневої революції. На перелому 50-

х та 60-х років XX століття зріс інтерес режисерів до творів авторів із союзних республік (п'єси білоруських, латвійських, естонських письменників).

Після сталінських репресій 80-ті роки XX століття принесли позитивні зміни в розвитку українського театрального мистецтва. Зокрема, своїми виступами прославили Україну академічні драматичні театри ім. І. Франка в Києві, ім. Т. Шевченка в Харкові, ім. М. Заньковецької у Львові. Українські театральні традиції творчо розвивали режисери Г. Юра, М. Крушельницькій, В. Скляренко, А. Скибенко, О. Король та ін. Серед театральних акторів виділялися такі майстри, як Н. Ужвій, Б. Ступка, К. Степанков, А. Роговцева та ін.

Детальнішому ознайомленню із театральними тенденціями XX століття можуть допомогти “Нариси з історії театрального мистецтва України XX сторіття”, з якими можна ознайомитися в електронній бібліотеці “Культури України”.⁶

3.4 Сучасний театр

За роки незалежності в Україні з'явилося багато нових театрів, зростає інтерес до народного та вуличного театру. Українське драматичне мистецтво дедалі активніше інтегрується в європейський культурний простір. Світове визнання здобув театральний режисер Роман Віктюк, творчість якого стала вагомим внеском у світову театральну естетику кінця XX ст. Відомий далеко за межами України й інший український режисер — А. Жолдак. Низка талановитих акторів українського театру — Б. Ступка, А. Роговцева, А. Хостікоєв, Н. Сумська та ін. з великим успіхом знялися у вітчизняних і зарубіжних кінострічках. Зараз в Україні щорічно відбувається низка міжнародних театральних фестивалів, які підтвердили свій авторитет у Європі: “Київ травневий” у Києві, “Золотий Лев” у Львові, “Тернопільські театральні вечори” у Тернополі, “Херсонські ігри” у Севастополі, “Мельпомена Таврії” у Херсоні, “Різдвяна містерія” в Луцьку, “Інтерлялька” в Ужгороді.

⁶ Нариси з історії театрального мистецтва України XX століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України; Редкол.: В. Сидоренко (голова) та ін. – Київ: Інтертехнологія, 2006. – 1054 с. : // [Електронний ресурс] // URL : <http://elib.nplu.org/view.html?id=1823>. (Дата звернення: 28.7.2013).

4 Театральний простір в Західній Україні

На сьогоднішній день місто Львів, як театральний, музичний, мистецький центр, продукує безліч напрямів розвитку сучасної української культури і мистецтва, об'єднуючи їх за допомогою різноманітних фестивалів. Щороку тут проходять понад сто різноманітних подій⁷ – музичні фестивалі, колоритні етно-свята, театралізовані постановки, ремісничі виставки, дні сучасного мистецтва.

Саме місто Львів довгі роки залишалося культурним і театральним центром Західної України⁸. Та особливо важливим був період наприкінці 1980-х — початку 1990-х, коли у місті почали з'являтися цікаві театри студії та різноманітні театральні фестивалі, а місто переживало нове театральне піднесення. Між театральними студіями, котрі виникали у цей період у Львові можна назвати львівський театр-студію естрадних мініатюр “І люди, і ляльки”⁹ та “СПІРОГРАФ”¹⁰. Саме на їх базі згодом виник такий театральний фестиваль як, наприклад, міжнародний благодійний фестиваль “Казковий карнавал”. Також у вісімдесятих

⁷ Більше про різноманітні події у Львові можна дізнатися на офіційному туристичному сайті Львова : // [Електронний ресурс] // URL : <http://lviv.travel/ua/>. (Дата звернення: 28.7.2013).

⁸ Саме тут виникали перші театри, які були організовані при церковних школах (при колегіумі єзуїтів, Греко-слов'янській школі), а також театри засновані за підтримки діаспори (вірменська діаспора у Львові підтримувала театр при Вірменському колегіумі). У VIII-XIX ст. в Західній Україні показували вистави польською та німецькою мовами, то у 1864 році спілка “Руська бесіда” відкрила у Львові галицький професійний театр, який обслуговував Галичину й Буковину, виступав у Кам'янці-Подільському, Жмеринці, Житомирі та в Польщі із виставами українською мовою. На сцені цього театру можна було у різні роки побачити таких відомих театралів як Марка Кропивницького (1875), Миколу Садовського і Марію Заньковецьку (1905 — 1906), що, сприяло піднесенню мистецького рівня побутового репертуару на галицькій сцені. Наприклад у 1897–1900 роках було збудовано Новий міський театр (Львівський Національний академічний театр опери і балету). У 1900 році Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької. За часів приналежності Львова до Союзу РСР у місті відкривалися такі нові театри як Обласний театр ляльок чи Театр ПрикВО (сьогодні — Муніципальний).

⁹ Інтернет-портал театру-студії “І люди, і ляльки” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.puppet.lviv.ua/>. (Дата звернення: 28.7.2013).

¹⁰ Інтернет-портал театру-студії “СПІРОГРАФ” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.spirograph.ho.ua/>. (Дата звернення: 28.7.2013).

роках у Львові було вперше проведено театральний фестиваль “Золотий Лев” (у 1989 році).

Сьогодні театральний Львів може запропонувати широкий вибір фестивалів. Не лише для професійних театрів (от як “Золотий Лев”), але і аматорських театральних колективів. З 2004 року у Львові проводиться Міжнародний театральний фестиваль аматорського мистецтва “Драбина”, котрий є одним із найбільших форумів альтернативного і експериментального театру в Україні. Також це місто стає осередком розвитку сучасної драматургії, адже з 2010 року тут проводять фестиваль сучасної драматургії “Драма.UA”, який відслідковує та презентує сучасні тенденції української та європейської драматургії. Щоб урізноманітнити театральне життя, щороку, у рамках фестивалю “Золотий Лев” в жовтні у місті проходить театралізований карнавал. На великі свята відбуваються вуличні вистави на ходулях та вогняні шоу. Раз у два роки у Львові відбувається Міжнародний фестиваль лялькових театрів “Золотий Телесик” (заснований 2005 року, організатор — Львівський обласний театр ляльок) та Міжнародний фестиваль казок “Казковий карнавал”.

Цікаво, що на Львівщині велику увагу приділяють театрові ляльок. Тут, як ніде інде, помірно багато проводиться театральних фестивалів для дітей (“Золотий Телесик”, “Казковий світ”, “Казка у гаю” та “Казковий карнавал”). Причиною цього явища може бути те, що в Західній Україні в загальному та на Львівщині, зокрема, театр має довгу історію, яка розпочинається саме ляльковим вертепом¹¹. Окрім того саме тут діє декілька цікавих лялькових театрів: Перший український театр для дітей та юнацтва¹² та Львівський обласний театр ляльок. “Золотий Телесик”, один із

¹¹ Наприкінці 16 ст. на Волині та Галичині, в Острозі та Львові з’явилися перші лялькові театри (вертепи). Це пересувний ляльковий театр, з яким виступали на ярмарках, міських та сільських майданах, ходили по хатах у святкові дні. Спочатку творцями й виконавцями вертепних драм були бурсаки та “мандрівні дяки”, пізніше - мандрівні групи артистів. На відміну від Західної Європи, де вертеп довгий час функціонував у лоні церкви, у східнослов'янських народів від самого початку він мав тісний зв'язок із демократичною театрално-видовищною культурою. Вертеп (топка, бетлегем, стаєнка, каплиця) був найбільш популярним у 17-19 ст.

¹² Перший український театр для дітей та юнацтва був заснований у березні 1920 року у Харкові, а в 1944 році переїхав до Львова.

найцікавіших фестивалів театрів ляльок, проходить за активної підтримки саме Львівського театру ляльок, котрий був створений 1 березня 1945 року, головним режисером якого була Антоніна Мацкевич – учениця видатного українського митця-реформатора, режисера та актора Леся Курбаса. Сьогодні престиж фестивалю, який проводиться кожні два роки, підтверджується участю в ньому провідних лялькових театрів України, Білорусії, Росії, Польщі, Словенії, Угорщини, Казахстану. Це єдиний театральний фестиваль в Україні учасниками якого вже традиційно стають студенти та викладачі вітчизняних спеціалізованих навчальних закладів, які готують фахівців театру ляльок, зокрема, Харківський державний університет мистецтв ім. І. Котляревського, Київський Національний університет театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого, Одеське театрально-художнє училище, Дніпропетровський обласний театрально-художній коледж, Львівський національний університет ім. І. Франка, Вроцлавський філіал Краківської Вищої театральної школи ім. Людвіга Сольського (Республіка Польща).

Загалом у Львові проходить близько тридцяти процентів усіх театральних фестивалів Західної України – найбільше з усього регіону. Однією з причин такого фестивального театального розмаїття може бути сильна підтримка міських театрів. На сьогоднішній день у Львові діє 8 професійних театрів: окрім згаданих Першого українського театру для дітей та юнацтва і Львівського обласного театру ляльок, також діє Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької, Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької, Львівський академічний театр імені Леся Курбаса, Львівський драматичний театр імені Лесі Українки, Львівський академічний духовний театр “Воскресіння”, Театр-студія естрадних мініатюр “І люди, і ляльки”, 6 театрів-студій та Львівський державний цирк.

Більшість фестивалів тут проводиться щороку (“Драбина”, “Золотий Телесик”, “Казковий світ” та інші), інші – раз у два роки (“Золотий Лев” та “Золотий Лев на вулиці”), а деякі – при окремій нагоді (наприклад з нагоди святкування 120-ліття з дня народження Леся Курбаса було проведено фестиваль “Метод і практика” у 2007 році).

З кожним роком виникають нові театральні фестивалі, інші – зникають. Та найбільшою популярністю користуються театральні фестивалі із багаторічною фестивальною традицією (“Золотому Леву” понад двадцять років, “Золотому Телесіку” – сімнадцять). Можливо саме тому місцеві театральні фестивалі

відрізняються, головним чином, також своєю традиційністю, інколи аж консервативністю. Окрім щорічного молодіжного фестивалю аматорського театрального мистецтва “Драбина”, який є сценою для альтернативного і експериментального театру, і який представляє найрізноманітніші театральні напрямки та стилі, інші фестивалі віддають перевагу традиційним виставам та, досить часто, застарілому репертуару.

Зовсім інша театральна ситуація у Чернівцях. Попри те, що **м. Чернівці** є політичним, культурним і релігійним центром Буковини і в Чернівецькій області проживає майже один мільйон людей, воно пропонує своїм жителям та гостям досить однотонну культурну програму.

Історія театру у Чернівцях розпочалася із мандрівних театрів. Відомо, що перед тим як у місті було побудовано власний театр публіку розважали італійський театр тіней (у 1784 році) та трупа Філіпа Бернта (у 1803 році). Звичайно, що вони були не єдині.

Згодом у місті був дерев’яний театр, який був розібраний в 30-х роках 20 століття, а з жовтня 1905 у місті діє Чернівецький український музично-драматичний театр імені Ольги Кобилянської, на базі якого проходить єдиний театральний фестиваль міста “Золоті оплески Буковини”.

Усього в Чернівцях і області діє лише три театри: Чернівецький український музично-драматичний театр імені Ольги Кобилянської, Чернівецький обласний театр ляльок, та Духовно-мистецький центр “Голос”. Також у місті проходить всього три фестивалі і лише один, як було зазначено, театральний¹³, що досить обмежує глядача у виборі репертуару.

Місто Тернопіль має свою багату театральну і фестивальну історію. Сьогодні на Тернопільщині проходить велика кількість фестивалів, виставок та заходів: декілька кулінарних фестивалів, фестиваль куті і фестиваль борщу, декілька фестивалів танцю, пісні, фольклорно-мистецький фестиваль, фольк-рок фестиваль і

¹³ Окрім театрального фестивалю “Золоті оплески Буковини” проводиться також фестиваль класичної музики “Буковинський листопад”, котрий був започаткований у 2007 році, та поетичний фестиваль “MERIDIAN CZERNOWITZ” – започаткований у 2010 році. В програмі останнього проводяться також театральні та музичні перформанси, як додаткові заходи.

джазовий фестиваль, фестиваль книги, фестиваль мистецтв, мистецько-краєзнавчий фестиваль, свято проводів зими і обласне свято народних ремесел, фольклору та хореографії. Та попри таке різноманіття та багатство фестивалів, лише один театральний.

У 60-х роках Іван Семенович Козловський намагався в Тернополі організувати театральний фестиваль, але ця спроба була безуспішною. Тому єдиний театральний фестиваль на Тернопільщині, який на сьогодні продовжує існувати – це “Тернопільські театральні вечори”.

Закарпаття має вигідне географічне розташування, що дозволяє організовувати цікаві міжнародні фестивалі для різноманітної публіки, яка належить до різних етнічних меншин, фестивалі, які були б цікавими і закордонним гостям.

На Закарпатті проводиться лише три театральні фестивалі, але мало яка область в Західній Україні може пишатися настільки різноманітною і багатонаправленою фестивальною програмою. Адже якщо “Етно-діа-фест” надає перевагу професійним театральним колективам із усієї України та закордону, “Інтерлялька” – фестиваль для найменших поціновувачів театру.

Історія театру на Закарпатті має давні традиції і певні здобутки. Театральні колективи існували в краї ще в 19 ст. У 1921 році до Ужгорода на запрошення громади приїжджав театральний діяч Микола Садовський разом з акторами та художником Миколою Кричевським. Після театру М. Садовського на театральну сцену виходив театр “Нова Сцена” під керівництвом Шерегія Юрія, після нього з’явився “Угро-руський театр”. Усі ці театральні колективи зробили велику роботу по вихованню майбутніх акторів державного театру. На початку березня 1945 року Народна рада Закарпатської України постановила про організацію в Ужгороді народного театру. Новий театр 30 квітня 1945 року показав свою першу виставу “Руські люди” (режисер К. Сіманов). 12 листопада 1945 року Рада Народних Комісарів УРСР приймає постанову про відкриття державного театру на Закарпатті. Відповідно до рішення українського уряду з липня 1945 по квітень 1947 року на Закарпатті гастролює Запорізький український музично-драматичний театр імені М. Щорса під керівництвом народного артиста УРСР В. Магара, який буде першим режисером нового театру. 1 січня 1946 року “Закарпатський обласний державний український музично-драматичний театр” розпочинає свою роботу у місті Ужгород. У 1963 році відбулася реорганізація театру, український музично-драматичний театр

з'єднався з Мукачевським російським театром і став називатись “Закарпатський муздрамтеатр”. У 2011 році - згідно з рішенням № 344 від 13.12. 2011 року Закарпатською обласною радою театру було присвоєно ім'я братів Шерегіїв, та нова назва театру– Закарпатський обласний український музично-драматичний театр імені братів Юрія Августина та Євгена Шерегіїв.

Поступово театральним і фестивалним центром Західної України стає також місто **Івано-Франківськ** та Івано-Франківська область. На сьогоднішній день тут проводиться понад вісімдесят найрізноманітніших фестивалів.¹⁴ Окрім фестивалю “Прем'єри сезону”, на нашу думку, одного із найцікавіших і найпрофесіональніших театральних фестивалів в Західній Україні, “Оберегів” (фестивалю театрів ляльок), “Коломийських представлень” (фестиваль сценічних першопрочитань) тут проходять найрізноманітніші театральні дійства (і з нагоди Великодня, свята Івана Купала, дня Незалежності України, тощо).

¹⁴ Список фестивалів, організованих в Івано-Франківську в 2012 році, можна знайти на офіційній вебсторінці Регіонального туристично-інформаційного центру Івано-Франківська : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.rtic.if.ua/festivals.html>. (Дата звернення: 28.7.2013).

5 Характеристика театральних фестивалів регіону

5.1 “Золотий Лев”¹⁵ (м. Львів)

Міжнародний театральний фестиваль “Золотий Лев” – найстарший і найпрестижніший фестиваль Львова.¹⁶ Він є державним плановим фестивалем України, а також членом Європейського Театрального Форуму (ІЕТМ) та Асоціації Міжнародних Фестивалів (ІФЕА). Проходить у Львові раз на два роки на базі Львівського академічного духовного театру “Воскресіння”, директором та художнім керівником якого є Ярослав Федоришин, за сумісництвом – організатор фестивалю.

Фестиваль “Золотий Лев” відбувається за підтримки Міністерства культури України, Управління культури ЛОДА, Львівської обласної ради, Управління культури Львівської міської Ради, Міністерства сім’ї та молоді, Театральної спілки України, а також міжнародних фондів (Німецького Гете інституту, Французького культурного центру, Британської Ради, Польського інституту ім. Адама Міцкевича).

Історія фестивалю “Золотий Лев” розпочалася у 1989 році, коли у м. Львові було проведено Всеукраїнський огляд недержавних театрів-студій. Та вперше “Золотий Лев”, як самостійний театральний фестиваль, було проведено аж у 1992 році.

Востаннє театральний фестиваль, присвячений 125-річчю від дня народження Леся Курбаса, було проведено у 2012 році. Під час фестивалю було представлено 28 вистав театрів з Києва, Луганська, Львова, Кракова, Варшави та Єлени Гури, Тбілісі, Душанбе, Євпаторії, Меліхово. Окрім сценічних вистав, на фестивалі глядачам регулярно пропонують вуличні дійства на різних площах Львова, а також театральні карнавали, на яких присутні учасники фестивалю.

Для того, щоб театри мали змогу відверто поговорити про проблеми сучасного театру, поділитися зауваженнями щодо проведення фестивалю, рівня представлених

¹⁵ Інтернет-портал театрального фестивалю “Золотий Лев” : // [Електронний ресурс] // URL: <http://www.golden-lion.com.ua/>. (Дата звернення: 28.7.2013).

¹⁶ У 2008 році Міністерство культури і туризму України визнало фестиваль “Золотий Лев” одним із найпрестижніших театральних форумів України.

вистав і учасників, для них проводяться круглі столи та прес-конференції з директорами, режисерами, критиками.

За роки фестивального життя на “Золотому Леві” побували актори з Білорусії, Туркменії, Литви, Латвії, Естонії, Польщі, Молдавії, Сербії, Словаччини, Бельгії, Франції, Голландії, Болгарії, Румунії, Угорщини, Росії, Німеччини, Америки, Англії, Киргизії, Грузії, Республіки Соха та інших держав. Гостями фестивалю були такі театральні корифеї як Ада Роговцева, Донатас Баніоніс, Рімас Тумінас, Роман Віктюк, Данель Ольбрихський, Костянтин Райкін, Валентина Тализіна, Богдан Ступка, Григорій Гладій та багато зарубіжних продюсерів, режисерів та відомих критиків.

Оргкомітет завжди попередньо переглядає роботи професійних театральних колективів з України та з-за кордону перед тим як запросити їх із цією виставою на фестиваль.

Девізом фестивалю “Золотий Лев” є “Класика очима експерименту”. Здавалося б, що у такому випадку класика у різних експериментальних варіаціях буде переважати у фестивальному репертуарі. Та класичний репертуар здебільшого займає лише від тридцяти до шістдесяти процентів щорічного репертуару фестивалю “Золотий Лев”. Здається незрозумілим деякий відбір представлених на фестивалі вистав по відношенню до девізу фестивалю.

Найчастіше на сценах “Золотого Лева” можна побачити п’єси Антона Павловича Чехова (Львівський духовний театр “Воскресіння” із виставою “Вишневий сад” у 2008 та 2010 роках, також у 2008 році – вистава “Три сестри” Угорського театру із українського м. Берегово, та “Палата № 6” у виконанні Орадейського державного театру з Румунії, вистава “Почуття” Новосибірського драматичного театру “Старий Дім” з Росії, у 2010-му – Каліфорнійський театр “Арлекін Плейер” із Сполучених Штатів Америки привіз виставу “Ведмідь”, у 2012-му - Меліховський театр “Чехівська студія” представив виставу “Дачний театр Антоши Чехонте”. Досить часто зустрічається і українська класика – у 2008 році Перший Український театр для дітей та юнацтва із виставою “Захар Беркут” І.Франка, у 2012 - Національний академічний драматичний театр ім. Івана Франка із виставою “Перехресні стежки”, Київський академічний драматичний Театр на Подолі у 2008 році представив на розгляд львівському глядачеві свою виставу “Сто тисяч” І. Карпенка-Карого, два фестивальні роки поспіль (у 2008 році та 2010 році) львівський академічний духовний театр “Воскресіння” показував виставу “Розбите серце” М. Старицького, у 2012 році

Луганський обласний академічний український музично-драматичний театр і його вистава “Кайдашева сім’я” І. Нечуйа-Левицького, у тому ж році Львівський академічний театр ім. Л. Курбаса виступив із виставою “Лісова пісня” Л. Українки.

Можливо в силу того, що фестивалю уже більше двадцяти років, він став досить консервативним та інколи відбір учасників, їх вистав та переможців фестивалю може здаватися упередженим та застарілим. Та йому все ще вдається зберігати престиж і залишатися цікавим для певного типу театрів і глядачів. Інколи це і справді експериментальні постановки. Та попри снагу експериментувати, українські театри все ще тяжіють до класичного прочитання давно відомих творів.

5.2 “Золотий Лев на вулиці” (м. Львів)

Одним із проектів, а сьогодні уже самостійним фестивалем “Золотого Лева” став “Золотий Лев на вулиці”. Він був також організований і до сьогодні проводиться за підтримки Ярослава Федоришина, директора та художнього керівника Львівського академічного духовного театру “Воскресіння”, а також за підтримки Міністерства культури України, управління культури ЛМР та управління культури ЛОДА.

Міжнародний театральний фестиваль “Золотий Лев на вулиці” проходить раз у два роки у Львові, чередуючись із “Золотим Левом”. Перший фестиваль “Золотий Лев на вулиці” був організований у 2001 році і був приурочений святкуванню 745-тій річниці Львова.

Хоча на перший фестиваль у Львів у 2001 році приїхали лише театри із Польщі та Київський експериментальний театр під керівництвом Анатолія Петрова, уже у 2011 році “Золотий Лев на вулиці” налічував безліч закордонних гостей. На сьогоднішній день цей фестиваль уже відвідали вуличні театри із України, Польщі (Варшавські театри “Маката” та “А3/У”, Краківські театри “Вагабунда” та “КТО”), Чехії (Празькі театри “Брозерс ін трік” та “В.О.С.А”), Угорщини (“Вінгдт Дрейгонс” та театр “Ходулі Гарабоніас”), Росії (Санкт-Петербурзький вуличний театр), актори з Португалії (Клоунське інтернаціональне шоу з глядачами “Енано”), Данії (вуличний театр “Данск Раккерпак”), Італії (театр “Оплас” у 2007 році показав балет на ходулях “Кармен” Ж. Бізе), тощо.

Цікаво, що попри те, що фестиваль “Золотий Лев на вулиці” на сьогоднішній день вітає процентуально найбільше закордонних вистав, всі вистави на фестивалі

проходять мовою оригіналу. Оскільки фестиваль “Золотий Лев на вулиці”, проходить у клоунсько-карнавальному стилі, його вистави зрозумілі глядачам і без перекладу.

Фестиваль “Золотий Лев на вулиці” відрізняється від “Золотого Лева” меншою строгістю при визначенні учасників та меншою помпезністю при проведенні. Під час фестивалю на театральну сцену перетворюють самі площі і вулиці Львова, тим самим приваблюючи найбільше глядачів з-поміж усіх театральних фестивалей Львова. На фестивалі присутні вистави-шоу, які збудовані на основі танцю, клоунських та циркових програмах, і їх головною метою є розважити людей. Традиційно “Золотий Лев на вулиці” розпочинається карнавальною ходою центром міста театрами-учасниками, після якого глядачі мають змогу побачити також вогняне та піротехнічне шоу, а згодом прийняти участь у карнавалі-закритті.

Для того щоб програма фестивалю була більш різноманітною та цікавою, організатори намагаються запрошувати різних представників театального вуличного мистецтва. Окрім вуличних вистав та згаданих вогняних шоу (у 2011 році за участю акторів театру ЛАДТ “Воскресіння”, Євпаторійського театру вогню “Вольфрам” та Варшавського театру “Маката”), глядачам пропонують також Театр живих скульптур, а у 2011 році глядачі мали змогу побачити виступ Варшавського оркестру великих бубнів.

Окрім традиційних вистав та шоу проводяться акторські майстер-класи. Наприклад у 2009 році у рамках фестивалю пройшла презентація книжки Кшиштофа Міклашевського “Тадеуш Кантор. Між смітником і вічністю”, показ документальних фільмів Кшиштофа Міклашевського про мистецтво і театр Тадеуша Кантора та показ Канторівського Етюдю “Сцена з померлого класу” як результат репетицій.

5.3 “Драбина”¹⁷ (м. Львів)

“Драбина” – львівський щорічний молодіжний фестиваль аматорського театального мистецтва, започаткований у 2003 році з ініціативи учасників студентського театру при Львівському національному університеті імені Івана

¹⁷ Інтернет-портал театального фестивалю “Драбина” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://drabyna.lviv.ua/>. (Дата звернення: 28.7.2013).

Інтернет-портал театального фестивалю “Драбина” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://drabyna-fest.livejournal.com/>. (Дата звернення: 28.7.2013).

Франка, для того, щоб створити сцену для недержавного альтернативного, експериментального театру.

Фестиваль організовує Львівська міська молодіжна громадська організація “Мистецька майстерня “Драбина”, яка складається із засновників фестивалю “Драбини”, за підтримки управління культури та туризму Львівської міської ради, Міжнародного благодійного фонду “Україна 3000”, Мистецького об'єднання “Дзига”, Центру культурного менеджменту, Центру міської історії Центрально-Східної Європи, Інтернет-магазину “Книгарня “Є” та Неприбуткової громадської організації Центру розвитку “Демократія через культуру”.

Вперше фестиваль аматорського мистецтва “Драбина” проходив з 15 по 21 березня 2004 року в приміщенні Студентського клубу Львівського національного університету ім. Івана Франка.

На першому фестивалі перед публікою своє бачення сучасності показали молоді театральні колективи лише із п'яти міст, а саме зі Львова, Києва, Кіровограда, Івано-Франківська та Рівного. На сьогоднішній ж день молодіжний фестиваль “Драбина” являється престижним фестивалем, на який кожний рік посилають свої заявки на участь театральні колективи з усієї України, з Польщі, Білорусії, Росії, Литви, Чехії, Словаччини, Сербії, Італії, Франції, Голландії, Ізраєлю, Туреччини, Болгарії та інших держав. Як уже було зазначено, фестиваль стає все більш популярним, і якщо у 2004 році вдалося організувати тринадцять вистав, то у 2010 році організатори театрального фестивалю “Драбина” отримали уже понад 90 заявок на участь. Така кількість бажаючих приїхати на театральний фестиваль аматорського мистецтва до Львова дозволяє організаторам вибрати найцікавіших і найрізноманітніших представників, які представляють усю палітру можливостей сучасного драматичного мистецтва, різноманітні театральні методи та напрями, навіть такі оригінальні для сучасної української сцени як японську техніку “буто”, контемпорарі-денс, експерименти із відео-артом.

Фестиваль “Драбина” є конкурсним і передбачає нагородження в п'яти номінаціях (“Краща театральна композиція”, “Кращий актор”, “Кращий режисер”, “Приз глядацьких симпатій”, “Спеціальне вирізнення” - приз від оргкомітету за найкращу інтерпретацію гасла фестивалю та актуальність постановки).

Гаслом фестивалю “Драбина” є “Сучасне покоління. Час. Простір. Власна візія”. Про те, що це не порожні слова свідчить перелік учасників і переможців фестивалю.

Фестиваль проводиться серед альтернативних, експериментальних, недержавних, незалежних та аматорських театральних колективів з України та з-за кордону, поступово приваблюючи все більше театралів і глядачів, переходячи на більш професійний рівень.

Цікаво, що “Драбина” була створена як одноразова акція, але оскільки ця подія зацікавила глядачів і театралів, було вирішено про необхідність регулярного проведення. Після восьми фестивалів уже можна сміло говорити про те, що на сьогоднішній день фестиваль “Драбина” став наймасштабнішим серед фестивалів в Західній Україні. Адже це близько півсотні різноманітних заходів, серед яких, окрім театральних постановок, проводяться читання п’єс (наприклад у 2010 році читання п’єс Семюеля Беккета у перекладі Лева Грицюка), творчі зустрічі (наприклад творча зустріч і презентація книги “Форми” драматурга Павла Ар’є), дискусії, обговорення, “круглі столи”, презентації, лекції (наприклад у 2005 році історик Андрій Козицький розповів про “Театральне життя Львова”; відомий театральний діяч, режисер і перекладач Алла Рибікова у 2010 році у формі відкритої лекції розповідала про сучасний стан німецькомовного драматургічного процесу), майстер-класи (наприклад у 2005 році театральний тренінг з В’ячеславом Жуковим, провідним актором Першого українського театру юного глядача; Мартін Гекманнс, який входить у топ-100 найкращих німецьких драматургів, дав два майстер-класи у рамках Днів сучасної німецької драматургії). У 2010 році також пройшла презентація порталу-соціальної мережі “atheatre.com.ua – український театральний простір”¹⁸. В рамках фестивалю “Драбина” проводяться фотовиставка “Фотоп’єса”, фестиваль дитячого театру “Драбинка”, кінопоказ “Кіно’театр”, літературний вечір “Пожежна драбина”.

З 2006-го року новим проектом фестивалю “Драбина” стали Театралізовані літературні читання “Пожежна Драбина: fashion-вірш”, які полягають у поєднанні поетичних читань із театральними постановками, відеорядами та перформенсами.

Оскільки у конкурсній програмі фестивалю “Драбина” приймають лише аматорські театри, для того щоб показати і вищий рівень театального мистецтва на фестиваль запрошуються спеціальні гості – професійні театри (гданський театр

¹⁸ Інтернет-портал соціальної мережі “atheatre.com.ua – український театральний простір” : // [Електронний ресурс] // URL: <http://atheatre.com.ua/> . (Дата звернення: 28.7.2013).

“Зіелони Вьєтрак” з авторською постановкою “Хмародери”, київська “Вільна сцена” з виставою “Роберто Зукко”, львівський “Театр у кошику” з моновиставою “Річард після Річарда”). За роки організації театральних фестивалю “Драбина” у журі побували такі почесні гості як Юрко Іздрик (у 2004, 2007 і 2008 роках), Юрій Винничук (у 2005 році), Неда Неждана (у 2005 і 2006 роках), Любко Дереш (у 2006 році), Артем Вишневецький (у 2007 році) та багато інших культурних діячів.

Львівський театральний фестиваль аматорського мистецтва “Драбина” займає важливе місце у фестивальному житті Західної України. Саме цей фестиваль є єдиною сценою для багатьох аматорських театрів, які продовжують своє існування без власної сцени і не мають можливості регулярно виступати перед глядачами.

5.4 “Драма.UA” (м. Львів)

Фестиваль сучасної драматургії “Драма.UA” проводиться щороку у Львові. Він був створений як експеримент на львівському щорічному молодіжному фестивалі аматорського театрального мистецтва “Драбина”, але поступово почав відокремлюватися у самостійний фестиваль. З 2010 року існує окремо як самостійний конкурс україномовних п’єс, у рамках якого спеціально створюються переклади п’єс сучасних британських, польських, шведських та інших драматургів. Цей процес сприяє і підтримує прем’єри нових європейських п’єс, а саме у форматі сценічних читок та постановок. Цей оригінальний для українського театального простору проект дозволяє глядачам ставати безпосередніми учасниками процесу створення і обговорення найновішої драматургії разом із відомими драматургами, режисерами, акторами та критиками.

До конкурсу приймаються авторські, досі неопубліковані і непоставлені п’єси на будь-яку тематику, написані українською мовою. У 2010-му році Оргкомітет конкурсу “Драма на Драбині” отримав 24 п’єси українських драматургів зі Львова, Києва, Харкова, Донецька, Сум, Одеси, Луганська, Бердичева, Калуша, Вишневого, Кельну (Німеччина). У 2012-му році приїхати на фестиваль “Драма.UA” із своєю драматургією або перекладом на українську мову сучасних світових драматургів зголошувалося 110 драматургів з цілої України. На конкурс надіслали твори автори з понад 30 міст та містечок, зокрема з Києва, Львова, Донецька, Харкова, Дніпропетровська, Запоріжжя, Рівного, Ужгорода, Вінниці, Тернополя, Сум, Кіровограда, Миколаєва, Херсона. Потрібно відмітити, що фестиваль “Драма.UA” має

неймовірно змістовний інтернет-портал - <http://drabyna.org/>, на якому з-поміж іншого цього року оргкомітет розмістив для ознайомлення і відібрані драматичні твори.¹⁹

Організатори фестивалю проводять також “круглі столи” для обговорення проблем сучасної української драматургії (“Навіщо перекладати європейських драматургів” у 2012-му році, “Як робити проектний театр в Україні” у 2013-му році для режисерів, драматургів, кураторів, менеджерів і інших зацікавлених у розвитку українськомовної драматургії людей).

Цікавим проектом у 2012-му році у рамках третього фестивалю “Драма.UA” була майстерня критиків “Аналізуючи драму”, проведена за підтримки програми І³ Фонду Ріната Ахметова “Розвиток України”. Впродовж цієї школи, на яку зголосилися 45 театрознавців, культурологів та журналістів з цілої України, учасники мали змогу відвідати семінари, обговорення п’єс, зустріч із спеціальними гостем Фестивалю: театральним критиком, перформером, членом кураторської ради Східно-європейської платформи сценічних мистецтв (ЕЕРАР) Йоанном Віховським. Звичайно невід’ємною частиною процесу навчання було відвідування вистав та сценічних читань. Заняття з учасниками школи вели член журі театральної премії “Київська Пектораль”, кандидат мистецтвознавства, доцент Анна Липківська та редактор журналу “Просценіум”, доцент кафедри театрознавства та акторської майстерності ЛНУ ім. І. Франка Майя Гарбузюк.

5.5 “Метод і практика”²⁰ (м. Львів)

Міжнародний театральний фестиваль-лабораторія “Метод і практика” – фестиваль театральних методологічних практик, започаткований у Львові директором Львівського театру ім. Леся Курбаса Юрієм Зельцером за підтримки управління культури та туризму Львівської міської ради та управління культури та туризму Львівської обласної ради. Він відбувається на базі Львівського театру ім. Леся Курбаса, за участі визнаних авторитетів театального мистецтва.

¹⁹ Інтернет-портал театального фестивалю “Драма.UA” : // [Електронний ресурс] // URL: <http://drabyna.org/drama/zhuri-iv-konkursu-ukrajinomovnyh-pes-drama.ua-vyznachylo-finalistiv.html>. (Дата звернення: 28.7.2013).

²⁰ Інтернет-портал театального фестивалю “Метод і практика” : // [Електронний ресурс] // URL: <http://www.kurbas.lviv.ua/teatr-metod-praktika-alma-mater/>. (Дата звернення: 28.7.2013).

На цей не конкурсний фестиваль запрошуються фахівці театру, які діляться своїм досвідом, проводячи майстер-класи, лекції, презентації, а також театральні колективи не лише з України, але також з Австрії, Грузії, Данії, Ірландії, Латвії, Польщі, Швейцарії та Швеції, театри, які поєднують на сцені лабораторне експериментування з глибоким знанням зокрема фольклорних традицій. Цей фестиваль, учасники якого досліджують природу театру, організовувався головним чином як методологічний центр, для опанування та розроблення власного циклу театральних методик та тренінгів з акторської психофізики, пластики, голосу. У цій галузі фестиваль співпрацював із творчою лабораторією Єжи Гротовського з Італії, драматичним театром із Москви “Школою драматичного мистецтва” Анатолія Васільєва, Осередком театральних практик “Гардженіце” із Польщі, Міжнародним театральним центром із США та багатьма театральними колективами Європи та Північної Америки, університетами та театральними школами Великобританії, США, України).

Загалом із початку існування театральний фестиваль “Метод і практика” організовувався лише тричі під різними назвами-гаслами: вперше цей фестиваль проходив у 1994-му році під назвою “Гардженіце”, у 1998-му році фестиваль був присвячений автентичному співу у театральному дійстві і став відомим під гаслом “Ярилові ігрища”. У 2007-му році фестиваль був організований щоб відсвяткувати 20-ліття театру та 120-ліття від дня народження Леся Курбаса, під назвою “Театр. Метод і практика: Альма Матер”. З цієї нагоди до Львова приїхали ті, хто свого часу починав свій творчий шлях в театрі імені Леся Курбаса: із пісенно-театральною програмою виступила колишня актриса театру ім. Леся Курбаса Мар’яна Садовська із її новим етно-джазовим проектом “Бордерланд” із Кьольну, Олег Драч із київського Національного центру ім. Леся Курбаса, який провів для бажаючих протягом чотирьох днів акторський майстер-клас “Територія творення. Метод креативної імпровізації”, Андрій Водичев – тепер актор Національного театру ім. І. Франка, із останньою акторською роботою у виставі “Одіссея”, Наталка Половинка з відео-презентацією останньої на той час постановки “Раса” у виконанні “Майстерні пісні” (Львів), Лідія Данильчук із найновішою у 2007 році моновиставою “Театру у кошику” “Річард після Річарда”.

Серед гостей фестивалю “Метод і практика” був Національний центр театального мистецтва імені Леся Курбаса і київський центр сучасного мистецтва

“ДАХ”, вроцлавський театр “ЗАР”, австрійська театральна лабораторія “Лаліш”, яка показала ритуальні пошуки австрійських курдів, Угорський національний театр ім. Дюли Ййеша із закарпатського містечка Берегово.

Фестивальна програма поєднує дві частини: вечірній перегляд вистав і денний робочий процес. Адже якщо ввечері усі бажаючі мають змогу відвідати запропоновані постановки, то вранці – це майстер-класи, тренінги, презентації, покази фільмів тощо. Наталка Половинка, наприклад, презентувала фільм “У неділю рано”. Також на фестивалі був представлений дуже актуальний в сучасному європейському театрі напрямок експерименту – сучасні методики розвитку голосових технік, а саме віденським театром-лабораторією “Лаліш” та Мар’яною Садовською із кьольнською групою “Бордерланд”. У різні роки учасниками фестивалю були: Олег Драч, режисер-драматург-сценограф Клим (по паспорту Володимир Клименко), Мар’яна Садовська, Нігар Хасіб та Шамаль Амін, режисер-театральний антрополог Вірляна Ткач, акторка Ванда Фипс із нью-йоркського театру “ЛаМама”, директор Національного центру ім. Леся Курбаса театрознавець Неллі Корнієнко (Київ), відомий релігієзнавець Ігор Козловський (Донецьк).

Театр-лабораторія “Лаліш” на власній методі, експериментальних голосових та мовних техніках та на ритуальних голосових та співочих, особливо, східних гортанних техніках, інтенсивно працював зі студентами та акторами Львівського академічного театру ім. Леся Курбаса над голосом, співом та тілом.

Як основу свого експерименту учасники фестивалю “Метод і Практика” найчастіше використовують класичну літературу. У фестивальній афіші зустрічалися такі роботи як шекспірівський “Макбет” Театральної майстерні театру маріонеток з Києва (режисер – Михайло Яремчук), “Смерть-Сон” за “Гамлетом” Берегівського угорського національного театру ім. Дюли Ййеша (режисер – Влад Троїцький), цікава моновистава “Річард після Річарда” за В. Шекспіром (режисер – Ірина Волицька) Творчої майстерні “Театр у кошику”, чи Національний центр театального мистецтва ім. Леся Курбаса представив “Одіссею” гомеровим текстом (режисер – Олександр Білозуб), драматург, який працює під псевдонімом Клим створив фантазію на тему гоголівських “Вечорів на хуторі...” у виставі “Театр сміху і гріху, любовний вертеп, або український декамерон” (режисер – Влад Троїцький, ЦСМ “ДАХ”), чи “Наркіс” за філософськими творами Г. Сковороди (режисер – Володимир Кучинський) Львівського академічного театру ім. Леся Курбаса.

5.6 “Золотий Телесик” (м. Львів)

Щороку з 1996 року у травні у Львові проходить Міжнародний фестиваль театрів ляльок “Золотий Телесик”, організований директором Львівського академічного обласного театру ляльок Ярославом Синицею, започаткований управлінням культури Львівської обласної державної адміністрації, Львівським обласним театром ляльок, Львівським Міжобласним відділенням Національної спілки театральних діячів України на базі Львівського академічного обласного театру ляльок. Фестиваль “Золотий Телесик” занесений до переліку міжнародних заходів, що підтримує Міжнародна асоціація діячів театрів ляльок (UNIMA).

Цей фестиваль не є конкурсним та його учасники в останній день нагороджуються дипломами Фестивалю. Дуже важливо, що вони також протягом останнього дня зустрічаються для обговорення сценічних постановок та творчих студентських робіт чи проблем сучасних театрів-ляльок на науково-практичних конференціях за участю провідних режисерів, сценографів, акторів, театрознавців, викладачів. Наприклад у 2009 році проводили науково-практичну конференцію “Сучасність та майбутнє лялькового театрального мистецтва”, у 2011 році в рамках фестивалю була проведена науково-практична конференція з питань підготовки фахівців лялькового мистецтва “Реальність та творчі пошуки сучасного театру ляльок України”.

За період існування фестивалю в ньому взяли участь провідні театральні колективи України, Білорусії, Словаччини, Росії, Казахстану, Болгарії, Польщі та інших країн. Зокрема, Сілезький театр ляльки і актора “Атенеум” (м. Катовіце, Польща), Курський та Набережночелнінський державні театри ляльок (Росія), Театр Ляльки і Актора (м. Ломжа, Польща), Театр “Маска” (м. Жешув, Польща), Мангістауський обласний театр ляльок (м. Актау, Казахстан), Вища театральна школа ім. Людвіга Сольського (Краків, Польща), Театр “Логос”²¹ (м. Лодзь, Польща) тощо.

Щодня під час фестивалю на розгляд пропонуються від чотирьох до шести вистав. Репертуар фестивалю “Золотий Телесик” досить різноманітний та відповідає

²¹ Театр “Логос” діє при місцевому костелі, а його керівником є ксьондз Вальдемар Сондка. Цікаво, що вистава, яку вони показали у 2009 році йшла польською мовою а її головними глядачами стали діти з садочка, в якому вивчають польську мову.

цільовій публіці: дітям. Здебільшого репертуар пропонує від популярних казок Г.-Х. Андерсена (“Принцеса на горошині”), до постановок за творами О.С. Пушкіна, Е. Шварца (“Попелюшка”) чи І. Котляревського (“Наталка Полтавка”).

Цей фестиваль відрізняється від інших і важливий для театрального середовища не лише Західної України, але держави в загальному, а саме тим, що це єдиний театральний Фестиваль в Україні, учасниками якого вже традиційно стають студенти та викладачі вітчизняних спеціалізованих навчальних закладів, котрі готують фахівців театру ляльок. Зокрема, його учасниками є Харківський державний університет мистецтв ім. І. Котляревського, Київський Національний університет театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого, Одеське театрально-художнє училище, Дніпропетровський обласний театрально-художній коледж, Львівський національний університет ім. І. Франка.

Фестиваль “Золотий Телесик” знайомить із сучасними вітчизняними та зарубіжними сценічними постановками, відкриває нові творчі імена лялькового театрального мистецтва, дає можливість розширення творчих контактів, сприяє зміцненню іміджу Львова як вагомого театрального центру України.

“Золотий Телесик” став творчою лабораторією, об’єднавши теоретиків та практиків вітчизняного і зарубіжного мистецтва театру ляльок, відомих постатей та майбутніх молодих фахівців театральної галузі.

5.7 “Казковий світ” (м. Львів)

Фестиваль “Казковий світ” проходить щороку з 2002 року у Львові за підтримки управління соціального захисту ЛМР за участю неурядових організацій з України, Польщі, Білорусії, Росії та неповносправних осіб зі шкіл-інтернатів та недержавних організацій Львова. Організатором фестивалю є Мистецько-терапевтичний центр “Непротоптана стежина”, заснований 25 квітня 2002 року, та його керівник Віра Войтюк. Протягом трьох днів творчі колективи представляють свої вистави, а керівники театральних колективів беруть участь в семінарі-обговоренні.

Фестиваль “Казковий світ” є особливим театральним проектом в Західній Україні, який вирізняється з-поміж інших тим, що до участі у фестивалі запрошуються аматорські театральні колективи, в яких акторами являються люди з особливими потребами незалежно від віку та особливостей захворювання, грають

дорослі і діти на інвалідному візку і з ДЦП, поряд із професійними акторами. Для цих аматорських акторів театр являється перш за все терапією.

На сьогоднішній день на всій території України працює понад 80 театральних колективів людей з особливими потребами. П'ятнадцять з цих колективів створено у Львові. Театральний фестиваль є однією з основних форм підтримки та стимул до розвитку подібних творчих колективів. Мистецтво є багатофункціональним інструментом на шляху реабілітації та соціалізації людей з особливими потребами.

В останні роки фестиваль “Казковий світ” стає все популярнішим, і протягом трьох днів на одному фестивалі свої роботи представляють понад 15 театральних колективів, які попередньо надіслали організаторам відео версію вистави. Вони, протягом декількох днів Фестивалю, показують свої вистави у Театрі юного глядача а також на вулицях міста Львова. У фестивалі “Казковий світ” беруть участь театральні колективи з України, Росії, Польщі та Білорусії, які працюють у техніках драматичного театру, театру ляльок, театру тіней та чорного театру. Хоча цьому фестивалю понад десять років (вперше фестиваль провели у 2002 році), про нього мало, що відомо і він не дуже цікавить ЗМІ.

Фестиваль спрямований на покращення життя людей з особливими потребами через розвиток їх творчих здібностей та залучення до культурного життя суспільства, а також на підтримку спеціалістів в галузі використання мистецьких засобів у роботі з людьми з особливими потребами.

Для учасників фестивалю “Казковий світ” проводяться майстер-класи, зустрічі керівників театральних колективів, костюмований бал, семінар–обговорення фестивалю, обговорення вистав, екскурсії містом для учасників фестивалю, тощо.

5.8 “Казка у гаю”²² (м. Львів)

Театральний фестиваль дитячих та юнацьких колективів “Казка у гаю” проходить щороку з 2003 року на початку червня під відкритим небом на території Музею народної архітектури та побуту. Організатори фестивалю намагаються створити умови для розвитку дитячо-юнацьких колективів театального жанру.

²² Більше про фестиваль можна прочитати на офіційній вебівій сторінці Музею народної архітектури і побуту у Львові : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.skansen.lviv.ua/>.

Організатором заходу є Музей народної архітектури та побуту, Львівська міська рада, управління у справах дітей ЛОДА, головне управління освіти і науки ЛОДА, ГО “Українська молодь – Христові”, за підтримки служби у справах дітей обласної державної адміністрації, управління культури Львівської міської ради та Музею народної архітектури та побуту.

Учасниками фестивалю “Казка у гаю” є дитячі та юнацькі театральні колективи з України, які мають короткі вистави (з тривалістю 25-30 хв.) казкового сюжету. Драматургія запропонованих колективами вистав базується на матеріалі українських казок та казок народів світу (українською мовою). Кожного року фестиваль розкриває іншу тему, відповідно до якої колективи-учасники презентують свої виступи. Окрім театральних колективів у фестивалі беруть участь також вокально – хореографічні колективи.

Урочисте відкриття та закриття фестивалю – це окреме театралізоване дійство за участю професійних акторів театрів Львова, а на завершення фестивалю відбувається нагородження учасників.

Також впродовж днів фестивалю діють розважальні галявини. А саме: “Галявина розваг” - розваги та забави із Казковою панною, Квітковою панною та веселим Гайовичком, “Галявина казкарів” - байки та легенди від казкарів, розповідь про казки, колискові в українських традиціях плекання дитини, “Галявина маленьких майстрів” - народні майстри проводять для дітей та учасників-колективів майстер-класи з різних ремесел: ткацтва, гончарства, розмальовування печі, виготовлення ляльки-мотанки з сіна, тканини, салфеток.

Оцінює учасників професійне журі, у склад якого входять професійні актори, режисери, спеціалісти з галузей - культури, літератури, театру, представники засобів масової інформації, члени спілки театральних діячів України, викладачі режисури та сценарної майстерності, методисти театрального жанру.

5.9 “Казковий карнавал” (м. Львів)²³

Міжнародний благодійний фестиваль дитячої, юнацької та молодіжної творчості “Казковий карнавал” вперше був організований у 2006 році у м. Львів Львівським обласним благодійним фондом “ТОРБА”, Академічною радою Культурно-мистецьких студій в Україні, Центром культурно-мистецьких ініціатив та Студією “СППРОГРАФ” з ініціативи художника-дизайнера Андрія Сендецького, засновника студії естетичного виховання “СППРОГРАФ”.

Третій фестиваль, який проходив цього року, відбувався за підтримки не лише Львівського обласного благодійного фонду “Торба”, але і Центру культурно-мистецьких ініціатив, Міжнародної асоціації культури і мистецтв та Управління культури Львівської ОДА. Перший фестиваль, проведений у 2006 році, підтримав лише приватний сектор. Спонсорами першого фестивалю “Казковий карнавал” були: дніпропетровська кондитерська компанія “АВК”, ресторани і готелі, магазини і гуртівні. Держава ж не була зацікавлена.

“Казковий карнавал” є неординарним фестивальним проектом. Він являється міжнародним благодійним фестивалем, у якому беруть участь професійні та аматорські театри не лише з України, але і Польщі та Чехії. Проводиться щороку у Львові для дітей із сирітських будинків, яких на час фестивалю привозять до Львова. Організатори беруть на себе витрати цієї поїздки і проживання дітей у місті. Щоб уявити масштаби фінансових витрат необхідних для підтримки фестивалю зазначимо, що на третьому фестивалі “Казковий карнавал” у 2013 році побувало близько сотні дітей з 6 сиротинців.

Серед додаткових проектів, які організатори пропонують дітям, є конкурс малюнку, у якому згодом виголошують переможців у номінації “Образотворче мистецтво”. Також організовується “круглий стіл”, навколо якого збираються учасники з Іспанії, Німеччини, Білорусії, України. Відбувається обмін інформації на такі теми як “Сучасні методи роботи з дітьми в закладах культури” та “Методи залучення дітей з неблагополучних сімей у культурно-мистецькі проекти”.

²³ Інтернет-портал театрального фестивалю “Казковий карнавал” : // [Електронний ресурс] // URL: <http://lvivtorba.com/>. (Дата звернення: 28.7.2013).

До складу компетентного журі оцінювати вистави на казкову тематику входили наприклад народна артистка України Таїсія Литвиненко, режисер Львівського театру естрадних мініатюр “І люди і ляльки” Олег Новохацький, провідна солістка Львівського національного театру опери та балету ім. Соломії Крушельницької Христина Мордзік, театрознавець Галина Канарська.

Серед учасників “Казкового карнавалу” були, наприклад, колектив з Тульчина, який продемонстрував мюзикл “Чудовий дім”, нетішинський колектив – сценічний етюд “Землетрус”, мостиський театральний гурт представив поему-казку “Правдива пісня”, колектив з Могильова – виставу “Вітражі” за мотивами казок світу, а театральна кафедра Студії “СППРОГРАФ” – казку на дві дії “Квіткова крамничка”.

Необхідно відмітити, що голова правління Львівського обласного благодійного фонду „ТОРБА”, керівник Студії „СППРОГРАФ”, художник по костюму Андрій Сендецький започаткував не тільки цей Фестиваль. З його ініціативи без підтримки влади міста реалізовується програма „Високий рівень культури – європейському місту”, у часі якої було проведено низку акцій, зокрема безкоштовні лекції з міжнародного етикету, цикл пізнавально-виховних акцій для дітей, зокрема у часі вакацій.

Основними завданнями Фестивалю є пропагування казки як універсального засобу виховання підростаючого покоління та суспільства загалом; залучення до участі у Фестивалі дітей і молоді незалежно від віросповідання, національності, соціального статусу та фінансових можливостей; налагодження творчих контактів з дитячими, юнацькими і молодіжними колективами, студіями, гуртками та окремими митцями; налагодження й зміцнення як міжнародних, так і міжрегіональних зв’язків, співпраця з іншими мистецькими осередками, формування спільних проектів у галузі культури та мистецтва; обмін досвідом і творчими здобутками для вдосконалення виховного процесу серед дітей, юнацтва та молоді з метою розуміння ними сучасних мистецьких тенденцій, що відбуваються у кожному із представлених на Фестивалі регіонів.

Значення Фестивалю полягає у допомозі молодому поколінню реалізувати власні прагнення крізь призму творчої заангажованості, що загалом однозначно сприятиме піднесенню рівня культури у суспільстві.

5.10 “Форт Місія”²⁴ (с. Поповичі)

Найчастіше глядачі мають можливість побачити вистави приїзжих театрів на театральних фестивалях, та інколи проходять також фестивалі, в рамках яких проходять театральні перформенси, як додаткові заходи. Ці театральні вистави не являються ключовим моментом такого фестивалю, але є їх невід’ємною складовою. Наприклад, на Міжнародному фестивалі мистецтв “Форт Місія”, який за кількістю сцен, дійств та насиченістю програми є одним із найбільших фестивалів України, демонструються найновіші явища в музиці, літературі, сучасному мистецтві та театрі. Фестиваль проходить три дні, протягом яких окрім літературних читань та виступів різноманітних музичних виконавців, представляються і театральні вистави. Головною ідеєю організаторів є можливість спільного творіння і співпраці художників різноманітних жанрів мистецтва.

Це унікальне дійство проходить в прикордонній зоні на території фортеці часів Першої Світової війни. У 2013 році організатори у спілці з польськими колегами провели фестиваль з обох боків кордону. Цікаво, що на цю територію можливо потрапити лише раз у рік і тільки під час фестивалю. Ще однією новинкою 2013 року стало об’єднання проектів “Форт Місія” та “Франко Фест”.

5.11 *Театрально-мистецькі премії міста Львова.*

Окремо потрібно відзначити театральні премії Львова.

“Галицька Мельпомена” є почесним відзначенням творчих досягнень театральних діячів ЛМВ НСТД України у Львівському обласному відділенні Національної спілки театральних діячів України. Премія складається з символічного образу Мельпомени, диплому, де вказується назва вистави, театр переможець, з грошового еквіваленту, який визначається керівництвом ЛМВ НСТД України. Символ премії “Галицька Мельпомена” виготовляється зі скла і є авторською роботою Львівської Національної академії мистецтв під керівництвом її ректора, народного художника України, лауреата Національної премії ім. Т. Г. Шевченка Андрія Бокотєя.

²⁴ Інтернет-портал театального фестивалю “Форт Місія” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.fortmissia.com/>. (Дата звернення: 28.7.2013).

Переможець офіційно йменується – лауреат премії Львівського міжобласного відділення Національної спілки театральних діячів України “Галицька Мельпомена”.

Ця премія була створена у 2007 році із метою визначити і нагородити кращі вистави року у драматичних театрах, театрі опери та балету, театрах ляльок Західного регіону (вісім областей), які входять до міжобласного відділення Національної Спілки театральних діячів України. Премія урочисто вручається до Міжнародного дня Театру (27 березня) у творчому колективі або на загальній святковій академії.

“Галицька Мельпомена” виражає професійну думку фахівців театального мистецтва, оскільки переможців премії визначають Голова ЛМВ НСТД України, Голова Ради директорів театрів та концертних установ Львівщини, керівники театрів ЛМВ НСТД України, редакційна рада журналу “Театральна бесіда”. Також враховується думка театральних критиків регіону, рецензії, аналітичні матеріали ЗМІ.

5.12 “Золоті оплески Буковини” (м. Чернівці)

Регіональний театральний фестиваль комедії “Золоті оплески Буковини” був заснований у 2003 році державними органами самоврядування з ініціативи Чернівецького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. О.Кобилянської. Він проводиться щорічно у жовтні-листопаді у місті Чернівці, і саме цією подією відкривається театральний сезон у регіоні.

На перший фестиваль комедії “Золоті оплески Буковини” приїхали театри з Рівного, Львова, Івано-Франківська, Тернополя та Луцька та з кожним наступним роком фестивалюна мапа розросталася. На сьогоднішній день на сцені фестивалю виступило близько двадцяти театральних колективів з усієї України. Окрім них, до участі у фестивалі запрошуються гості – театри з інших країн, ті з якими укладені угоди про співпрацю Чернівецьким облмуздрамтеатром (наприклад театр німецького м.Фюрт та румунський театр із м. Ясси), театральні критики, відомі режисери та актори. З погляду географії “Золоті оплески Буковини” уже переросли рівень регіонального фестивалю. Організатори хотіли б за підтримки держави піднести його до міжнародного або хоча б всеукраїнського рівня, та це, знову ж таки, має відношення до фінансування. Адже влада повинна була б виділяти на фестиваль більше коштів, тому спроби змінити статус “Золотих оплесків Буковини” досі не принесли результатів.

“Золоті оплески Буковини” відрізняються від інших фестивалей, і не лише цього регіону, але й усіх фестивалей України. Організатори чітко окреслили жанр вистав, які повинні бути представлені у Чернівцях. Це єдиний фестиваль в Україні, на якому усі вистави повинні бути комедіями. На жаль, через брак фінансування а також якісних комедій на сценах українських театрів, організатори фестивалю “Золоті оплески Буковини” надають учасникам право самим вирішувати, які вистави ті представлятимуть на сцені чернівецького театру. Відтак часто буває, що репертуар, представлений учасниками фестивалю, не відповідає вимогам організаторів.

5.13 Фестиваль Маланок (м. Чернівці)

У 2011 році туристичною громадською організацією “Палітра Буковини” в Чернівцях був започаткований фестиваль Маланок. Цей захід став можливим завдяки зусиллям членів зазначеної громадської організації, Чернівецької міської ради, обласної державної адміністрації та підприємців області.

На фестивалі Маланок у Чернівцях представляється українська, бессарабська, гуцульська, молдавська, румунська маланка, традиції яких збережені на Буковині. У ньому приймають також участь колективи з маланкою осучасненою, так званою переберією. Особлива цінною для фестивалю та його глядачів є участь маланкуючих колективів даної області, учасників, які демонструють автентичну маланку, вік якої більше ста років. Раніше 13 січня у багатьох місцевостях ходили “меланкувати”, з чим було зв’язане перевдягання, щедрування а також розігрування жартівливих сценоч.²⁵

Звичайно фестиваль Маланок не можемо вважати традиційним театральним фестивалем, у порівнянні із іншими фестивалями, наведеними у цьому розділі. Та оскільки театральні фестивалі перебрали свій карнавальний дух та обрядовість саме від різдвяних колядок, “меланкування” та пасхальних гаївок, ми дозволили собі включити цей фестиваль маланок до даного розділу роботи.

5.14 “Тернопільські театральні вечори” (м. Тернопіль)

Всеукраїнський театральний фестиваль режисерських дебютів “Тернопільські театральні вечори” проходить на базі Тернопільського академічного обласного

²⁵ Українське народознавство: Навч. п осіб./ За ред. С.П.Павлюка; Передмова М.Г.Жулинського. – 3-тє вид., випр. – К.: Знання, 2006, с. 129.

українського драматичного театру імені Т.Г.Шевченка, на сценах даного театру та Тернопільського театру актора і ляльки. Вперше фестиваль було проведено у 1999 році, а уже наступного 2000 року він отримав статус Всеукраїнського. У 2012 році у Тернополі пройшов ювілейний десятий фестиваль “Тернопільські театральні вечори”.

Цією назвою свого фестивалю тернополяни засвідчили велику шану театральної громадськості до свого видатного земляка - українського режисера-реформатора, Леся Курбаса²⁶, котрий в Тернополі створив професійний театр із такою ж назвою, та який проіснував з 1915 по 1916 роки.

Організатори заходу: Міністерство культури і туризму України, Тернопільський академічний український музично-драматичний театр імені Тараса Шевченка²⁷, Львівське міжобласне відділення національної спілки театральних діячів України та Управління культури Тернопільської обласної державної адміністрації. Найбільше “Тернопільські театральні вечори” та їх зародження завдячують багаторічному художньому керівнику Тернопільського драматичного театру Михайлу Форгелю.

Учасниками “Тернопільських театральних вечорів” були професійні театральні колективи з виставами молодих режисерів (вік — до 40 років) з Києва, Львова, Одеси, Сімферополя, Чернігова, Чернівців, Івано-Франківська, Рівного, Дрогобича, Маріуполя, Сєверодонецька, Вінниці, а також Молдови, Македонії, Великобританії. Відкриттями фестивалю стали імена молодих режисерів Андрія Бакірова (Чернігів), Олега Александрова (Сєверодонецьк), Євгена Курмана (Київ), Галини Воловецької (Львів), Олександра Андрієнка (Тирасполь), В’ячеслава Жили (Тернопіль) та інших.

Як на кожному конкурсному фестивалі, і тут присуджуються нагороди, а саме в номінаціях: за кращу режисуру, за кращу акторську роботу першого і другого плану, за кращий сценічний ансамбль, за кращу сценографію, музичне оформлення, пластику, за високу акторську майстерність і вірність професії тощо.

²⁶ Лесь Курбас був вихідцем з Галичини. Він народився на Львівщині, навчався і працював на Тернопільщині, а згодом – у Харкові).

²⁷ Тернопільський академічний український музично-драматичний театр імені Тараса Шевченка у той час ще обласний український драматичний театр.

5.15 “Ой на Івана, ой на Купала!” (с. Чагарі, Гусятинський район)

З 2007 року у липні на свято Івана Купала в с. Чагарі Гусятинського району відбувається театралізоване дійство (купальська феєрія) “Ой на Івана, ой на Купала!” під патронатом голови Тернопільської облдержадміністрації Валентина Хоптяна з ініціативи виходця із Чагарів, мецената Михайла Мацієвського, на якому виступають місцеві аматорські колективи. Це свято проводиться раз на два роки.

5.16 “Прем’єри сезону” (м. Івано-Франківськ)

Фестиваль “Прем’єри сезону” проводиться на сцені Івано-Франківського музично-драматичного театру імені І. Франка за сприяння Міністерства культури та туризму України, управління культури Івано-Франківської облдержадміністрації, Львівського міжобласного відділення Національної Спілки театральних діячів України та Івано-Франківського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені Івана Франка.

Для театральних колективів франківський фестиваль є своєрідним конкурсом. Театри здобувають перемогу в номінаціях “краща вистава”, “краща режисура”, “краще музичне оформлення”. Журі оцінює також хореографію і виступ дебютантів, має обрати найкращих виконавців ролей першого та другого плану серед жінок та чоловіків. За перемогу у номінації вручається статуетка, яку називають “Золотий Гуцул” або “Прикарпатський Оскар”.

Цей фестиваль унікальний тим, що театри, котрі беруть участь, представляють лише свої найновіші театральні постановки, ті, котрі мали прем’єру не більш як за рік до фестивалю. Тобто саме завдяки репертуару “Прем’єр сезону” можна прослідкувати зміни театральних настроїв, чому віддають перевагу режисери і театри, які найновіші тенденції в українському театрі. Це, звичайно, більше стосується Західної України, оскільки найчастішими гостями цього фестивалю бувають саме театри цього регіону, та в поза конкурсній програмі свої прем’єри представляють також театри із Києва та Польщі.

Програма виявилася гармонійно збалансованою як за жанрами постановок, так і з погляду географії творів (українська й зарубіжна літератури були абсолютно рівноправними). Хоч і не можна не звернути уваги і на лякаючу відсутність у програмі фестивалю сучасної п’єси, повністю витісненої класикою.

Увагу глядачів та професіоналів викликав також VII Регіональний театральний фестиваль “Прем’єри сезону-2009”, що проходив в Івано-Франківську.

Відкривали фестиваль львів’яни виставою “Два дні... Дві ночі...” Національного академічного українського драматичного театру ім. М. Заньковецької. Молодий режисер Б. Ревкевич пристрасно розповів історію сучасних Ромео і Джульєтти, взявши за основу культову екранізацію мюзиклу “Вестсайдська історія”, який був переспівом шекспірівської трагедії. Постановник зумів звести воєдино стиль і дух молодіжної культури, сленги і закони вулиці, сучасний агресивний танець дискотечних тусовок, при цьому не забувши й про високі почуття та пристрасті, які виходять із-під контролю, справжніх трагедій втраченого для суспільства покоління юних бандитів. Режисер був досить суворий у підсумках своєї вистави: добро не здатне зупинити зло, любові не дано перемогти ненависть.

Водевіль М. Кропивницького “По ревізії” Закарпатського обласного українського музично-драматичного театру (м. Ужгород) і комедію М. Старицького “За двома зайцями” Тернопільського академічного українського музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка об’єднувало неприкрите бажання постановників догодити публіці, при цьому пожертвувати в обох випадках вирішили глибиною думки і всіма обертонами комічного за винятком утробного гумору. Режисер В. Семенцов спробував перетворити український водевіль на ексцентричну буфонаду з натяками на естетику театру вертепу.

Режисер В. Жила, здавалося б, був більш вимогливим і ґрунтовним, перетворюючи давно відомі “За двома зайцями” на виставу-концерт, та й у цьому випадку не вистачило міцної режисерської руки, щоб зібрати в цілісну драматичну виставу незліченні ескапади дуєтів, реприз, сольних номерів, часом дотепних, а часом таких, що бентежать своєю навмисною спрощеністю.

“Кращою музичною виставою” одноголосно було названо постановку “Кармен” за мотивами новели П. Меріме, яку привіз Волинський обласний український музично-драматичний театр ім. Т.Шевченка (м. Луцьк). Насправді ж режисер П. Ластівка поставив на драматичній сцені повноцінну оперу, примусивши акторів виконувати складні арії Ж.Бізе і танцювати під “Кармен-сюїту” Ж. Бізе – Р. Щедріна. До того ж режисер бентежив і глядачів, і журі, вивівши в одній виставі відразу шість Кармен.

Драма “Мадам Боварі” за романом Г. Флобера Чернівецького обласного українського музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської, поставлена П. Колісником, на думку критиків, стала найбільшим розчаруванням фестивалю. Режисер не вдалося інсценування Я. Стельмаха, що пропонує складний рівень умовності, блискавичний монтаж епізодів та існування головної героїні почергово то у відчуженому спогляданні, то безпосередньо в дії.

Переможцем фестивалю став Івано-Франківський обласний український музично-драматичний театр ім. І. Франка. На правах організатора театр презентував дві свої нещодавні прем’єри: виставу М. Гринишина „Кураж” за п’єсою Б. Брехта “Матуся Кураж і її діти” і режисерський дебют директора театру Р. Держипільського “Солодка Даруся” за однойменним романом М. Матіос.

“Кураж” не справив особливого враження на мистецтвознавців, зате “Солодка Даруся” зібрала левову частку нагород, в тому числі “За кращу виставу” і “За кращу режисуру”. Ця вистава народилася як дипломна робота студентів-акторів місцевого Інституту мистецтв при Університеті ім. В. Стефаника. Уже через рік постановка була перенесена на сцену стаціонарного театру і проходить при незмінному глядацькому ажіотажі.

Вистава “Солодка Даруся” поєднала багато важливих компонентів: народні пісні і хитросплетіння з елементів народних танців, законів умовного театру, в якому будь-який предмет наповнюється сенсом до рівня метафори, виразної і точної акторської гри, лапідарної і ємної образності театру тіней, зрештою, жанрової поліфонії з миттєвим переходом від інтермедійного сміху до щемливих нот трагедії.

Загалом же фестиваль “Прем’єри сезону” яскраво ілюструє простий постулат: якісний, або, як формулює режисер зі світовим ім’ям П. Брук, “живий театр” – єдиний різновид театру, що незмінно користується визнанням і у публіки, й у професіоналів. Різниця лише в тому, що перші роблять свій вибір іноді несвідомо, другі – аргументовано. Але найголовніше: саме театру вирішувати, що дивитиметься його глядач. Про що він думатиме, що при цьому відчуватиме, які висновки зробить. І хоча до думки і пристрастей публіки прислухатися варто, але цілком йти у неї на повіді

все-таки ризиковано, бо може викликати в театрі девальвацію майстерності й смаку.²⁸

29 30

5.17 “Обереги” (м. Івано-Франківськ)

“Обереги” – це Міжнародний фестиваль національної класики на сцені театрів ляльок, який проводиться в Івано-Франківську і в якому обираються переможці у чотирьох номінаціях: краща вистава, художник, виконавець кращої чоловічої та жіночої ролей.

Перший міжнародний фестиваль “Оберегів” відбувся в жовтні 2001 р. Організаторами “Оберегів” є Міністерство культури та мистецтв України, Управління культури обласної державної адміністрації, Івано-Франківський обласний театр ляльок імені Марійки Підгірянки на чолі з директором театру та фестивалю - заслуженим працівником культури України Зіновієм Борецьким. Учасники фестивалю із українських міст: Харкова, Києва, Луцька, Львова, Черкас та з-за кордону: Азербайджану, Естонії, Росії (Татарстан), Білорусії.

5.18 “Коломийські представлення” (м. Коломия)

Безсумнівною перевагою Коломиї є її історична прив’язаність до театрального життя, етнічний колорит, що дозволило створити фестиваль на базі багатовікової історії театрального життя в Коломиї. Коломийський академічний обласний український драматичний театр імені Івана Озаркевича найстарший на західно-українських землях, заснований ще у 1848 році місцевим священиком Іваном Озаркевичем.

Ідея створення фестивалю слов’янської автентики, для показу як українських театрів так і їхніх сусідів, виникла в Коломиї ще в кінці 80-х - на початку 90-х років ХХ століття, на хвилі відродження України і Коломийського театру. Але через

²⁸ Чужинова І. Чого хоче глядач? (В Івано-Франківську всьоме пройшов фестиваль „Прем’єри сезону”) // День. – 2009. – 28 трав.

²⁹ На театральному фестивалі “Прем’єри сезону” тріумфували івано-франківська “Солодка Даруся” та “Два дні... Дві ночі...” заньківчан // [Електронний ресурс] // URL : <http://zik.com.ua/ua/news/2009/05/18/181042> . (Дата звернення: 28.7.2013).

³⁰ Назарчук Д. Тріумф “Солодкої Дарусі” // Голос України. – 2009. – 23 трав.

труднощі із становленням театру в нових умовах, реалізація цього проекту посунулася на декілька десятків років. Вперше фестиваль вдалось zorganizувати лише у 2008 році.

Всеукраїнський театральний фестиваль сценічних першопрочитань “Коломийські представлення” проходить у місті Коломия Івано-Франківської області наприкінці осені на базі Коломийського академічного обласного українського драматичного театру імені Івана Озаркевича.

Організаторами фестивалю є Національна академія мистецтв України, Івано-Франківська обласна держадміністрація, Управління культури Івано-Франківської ОДА, Коломийський академічний обласний український драматичний театр імені Івана Озаркевича. Цей фестиваль державний і проходить за фінансової підтримки Міністерства культури України та Івано-Франківської обласної держадміністрації, що дозволило організаторам на останніх фестивалях, окрім пам’ятних дипломів, вручати переможцям фестивалю також грошові премії.

За три роки фестивального життя пройшли трансформацією і фестивальні номінації. У 2008 році визначалися переможці у таких номінаціях як “Представлення режисерського дебюту”, “Представлення музичного образу вистави”, “Представлення акторського дуету”, “Представлення жіночої ролі”, “Представлення режисури”, “Представлення творчого пошуку”, “Представлення чоловічої ролі”, “Гран-прі”, а уже в 2011 році визначалися переможці лише у номінаціях “Гран-прі фестивалю”, “Перша премія” і “Друга премія”. Хоча з нагоди 150-річчя з дня народження примадонни галицьких театрів Іванни Біберович (1861-1937 рр.) вперше вручалась премія її імені “За кращу акторську роботу”.

На фестивальній сцені виступали професійні театри з Києва, Коломиї, Сімферополя, Львова, Чернівців, Черкас, Тернополя, Івано-Франківська, Мукачєва та інших міст України, а також Театр імені Олександра Севрука з польського Ельблонга, які представляли драматургічні твори, що вперше поставлені на театральній сцені та класичні твори, які отримали нове сценічне життя.

5.19 “Блакитна троянда” (м. Луцьк)

У Луцьку в 2009 році відбувся Всеукраїнський театральний фестиваль аматорських колективів “Блакитна троянда”, присвячений творчості Лесі Українки. Засновник “Блакитної троянди” - Луцька міськрада, партнери – ВНУ імені Лесі

Українки та Луцька міська молодіжна громадська організація Творча майстерня “Гармидер”.

До участі у фестивалі запросили аматорські колективи з театральними постановками на основі драматичних творів Лесі Українки. Мова вистав – українська, окрім зарубіжних колективів, які можуть показувати свої вистави на своїх мовах. У заході взяли участь три аматорські та два професійні колективи (як почесні гості). Фестиваль було заявлено як щорічний. Кульмінаційним моментом форуму стала моновистава “На полі крові” знаменитого “Театру у кошику” Національного центру театального мистецтва ім. Леся Курбаса (режисер І. Волицька, виконавиця головної ролі – Л. Данильчук).

Аматорські колективи мають перевагу у тому, що вони досить часто не бояться експериментувати. У фестивалі брали участь: народний театр “Сім муз” із Ялти (керівник О. Вісич), студентський театр “Плетениця” з Рівненського гуманітарного університету (керівник Р. Тхорук) і театр-студія “Гармидер” при Волинському національному університеті ім. Лесі Українки (керівник Р. Порицька) з драмами “Щастя”, “Йоганна, жінка Хусова”, “На полі крові”. Це все колективи, які працюють на сцені не перший рік, мають цікавий і складний репертуар, а тому далеко не у всьому вважають себе аматорами. Хіба що театром вони захоплюються у вільний від основної роботи час. Що ж до ширості виконання, наповненості постановок власними творчими ідеями та інтерпретаціями, режисерськими і акторськими знахідками, то ці театри цілком спроможні посперечатися з професіоналами.

Кожна вистава фестивалю була варта докладного аналізу – і саме це відбувалося за “круглим столом”, де в розмові брали участь поважні експерти, професіонали зі сфери театального мистецтва і наукового середовища – дослідники творчості Лесі Українки. Як визнали експерти фестивалю, всі постановки наближали публіку до драматургії Лесі Українки, не примітивізуючи і не спотворюючи її. Всі демонстрували бачення цікаве, вдумливе, коректне, але водночас і розкуте, з власним розумінням актуальності творів, дія яких віднесена ще в ранньохристиянські часи. Варто згадати, що у Волинському національному університеті пройшла наукова конференція з творчості Лесі Українки, і її учасники охоче стали глядачами фестивальных вистав. Це додало відповідальності учасникам і статусності події,

оскільки коло поважних і професійних гостей розширилося. Апробація фестивалю відбувалася без найменших попущень аматорам³¹.

Та на жаль цей фестиваль зорганізували лише один раз. Уже наступного року Творча майстерня “Гармидер” вирішила організувати театральний фестивальний проект “Без кордонів”, проведений в рамках Європейських днів добросусідства “Кордон 835”, у співпраці з ВОМГО “Асоціацією Молодих Реформаторів (АМоРе)”. У рамках фестивалю були лише три вистави (“Гармидер” із весняною медитацією із трилогії “Містерія любові”, київський “Сплеш” із пластичною фантазією “Проби побілому або Туди, де світло...”, та рівненська театральна трупа “Від ліхтаря” із перформансом “Відсутність”).

5.20 “Мандрівний вішак” (м. Луцьк)

У 2013 році у вересні повинен проходити перший Міжнародний фестиваль аматорських театрів “Мандрівний вішак”, який знову буде організований творчою майстернею “Гармидер”. Цікаво, що організатори уже заявили про те, що це буде міжнародний фестиваль, та лише у вересні буде ясно наскільки це відповідає дійсності, скільки приїде цікавих колективів і чи будуть оригінальні постановки.

Лише через декілька років можна буде “Мандрівний вішак” називати повноцінним фестивалем, а не наступним театральним проектом із одноразовою дійсністю, як це було у випадку “Блакитної троянди”.

5.21 “Різдвяна містерія” (м. Луцьк)

Міжнародний фестиваль театрів ляльок “Різдвяна містерія” відбувається в обласному центрі Волині з 1993 року за ініціативою Волинського обласного театру ляльок та Міжнародної спілки діячів лялькових театрів, що діє при ЮНЕСКО. Цікаво, що у попередні роки на фестивалях побували учасники з вісімнадцяти країн Східної та Західної Європи, Америки та Африки.

³¹ Моклиця М. Леся Українка і театр // День. – 2009. – 22 квіт.

5.22 “Відлуння”³² (м. Хмельницький)

У театральному просторі України уже більше десяти років тому виник унікальний і єдиний на той час фестиваль мистецтва. Міжнародний фестиваль монодрами “Відлуння” у Хмельницькому є єдиним від України членом Міжнародного Форуму Монотеатру при МІТ, ЮНЕСКО, до якого входить лише десять фестивалів з усього світу. Вперше фестиваль проводився у 1999 році у Києві і перемістився на Поділля до міста Хмельницький лише у 2008 році. Відтоді він проходить на базі Хмельницького міського монотеатру “КУТ”.

Засновник фестивалю Ніна Мазур – театрознавець, відомий театральний критик, драматург, член Германського Центру Міжнародної асоціації театральних критиків (ІАТС), Міжнародної асоціації письменників та публіцистів, Міжнародної Ради по Танцю, віце-президент Міжнародного Форуму Монотеатру та член Міжнародного Форуму Фестивалів при Міжнародному Інституті Театру ЮНЕСКО.

Фестиваль проходить під патронатом Голови Хмельницької обласної державної адміністрації В. Ядухи, управління культури, туризму і курортів Хмельницької обласної державної адміністрації, за підтримки Міністерства культури і туризму України. Протягом семи днів у Фестивалі беруть участь професійні актори України, близького та дальнього зарубіжжя за запрошення оргкомітету Фестивалю.

Вісім років Міжнародний фестиваль монодрами “Відлуння” проходив у Києві, а згодом його базою став незвичайний театр “Кут” у Хмельницькому. Своєрідність цього театру полягає в тому, що він є театром одного актора. Головна дійова особа в ньому – з.а. України В.Смолчак. Звісно, що саме на сцені такого театру логічно демонструвати мистецтво акторів-одинаків. Тут і відбувся ювілейний – десятий – фестиваль. Останніми роками мистецтво привертає до себе увагу багатьох акторів можливістю незалежного театального висловлювання. Залишаючись повністю авторським, вистава театру одного актора постійно працює над винаходом певних моделей сценічної дії. Існують навіть деякі їхні класифікації: традиційна розповідь персонажа, літературна інтерпретація, вистава у виставі, актор як друге “Я” героя, вистава-емоція, вистава-відсторонення, вистава-спогад.

³² Інтернет-портал театального фестивалю “Відлуння” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://kut.in.ua/site/index.php/uk/festivals>. (Дата звернення: 28.7.2013).

Ювілейний фестиваль проходив в урочистій атмосфері, адже розпочався він у День незалежності України. Першою виставою у виконанні В.Смотрителя (він і директор фестивалю “Відлуння”) було віддано данину ювілейному рокові М.Гоголя. Актор зіграв виставу “Гоголь з Google” (композиція і режисура Є.Курмана). Навіть з назви видно, що це сучасний погляд на постать письменника. Творці вистави в художній формі прагнули зробити щось на кшталт заповіту Гоголя, він зі свого вічного небуття ніби звертається до нас і бачить, що боротьба між добром і злом не припиняється. За п’ять днів фестивалю хмельничани мали змогу подивитися вісім вистав, що представляли театральне мистецтво України, Росії, Болгарії, Литви, Косова, Білорусі, Вірменії. То було вісім різних поглядів на життя, вісім різних звернень до тем, різних способів сценічного втілення, різних акторських темпераментів. Відому п’єсу Даріо Фо „Я чекаю на тебе, коханий”, до якої люблять звертатися актриси, литовка І. Пуоденайте з клайпедського театру „Піліс” зіграла з гумором, витончено зберігаючи інтригуючий сюжет. Приємно, що до творчості українського драматурга Я. Стельмаха звертаються не тільки українські актори. Так, чудову інтерпретацію автобіографічної повісті Я.Стельмаха „Синій автомобіль” запропонував білоруський актор О. Чеченєв. Він зробив мистецьке узагальнення поняття – доля митця і самобутньо розіграв історію, в якій – надії і печаль, нездійсненність і віра.

Ніби з реального життя – події вистави “Актор у коробці” М. Зімберія, митця з Косовського міста Приштина. Його герой опинився у центрі замінованого поля. Коробка слугує йому сценою, і житлом. В цій зоні смерті він читає монологи Шекспіра, Мольєра, Чехова, промовляє слова про вічні істини і чекає, що хтось виведе його з долини смерті.

Самотній голос жінки звучав у виставі “Васса Железнова. Третій варіант” за творами М. Горького у виконанні з.а. Росії Т. Кирилової з Нижнього Новгорода. Непросто підводити підсумок життя, але Вассі з її залізним характером це треба зробити.

Ще один російський актор з Нижнього Новгорода з.а. Росії В. Чубенко відтворив образ, що увічнив Шолом-Алейхем. У виставі “Янгол на ім’я Тев’є” поєднано дві теми – проза Шолом-Алейхема і поезія художника М. Шагала. Герої цих авторів – бідні, мудрі диваки, які вміють бачити зіркове небо крізь дірки в дахах будиночків єврейського містечка.

Про роль Гамлета мріє мало не кожний актор, в цьому образі – можливість висловитись самотньо і могутньо. Гамлет у виконанні вірменського актора А. Ованесяна поставав перед глядачами в низці емоційних станів: він – то пристрасний, сильний чоловік, то мученик, то філософ, що скоряється долі. Та зрештою, він – воїн, який не згодний з роллю спостерігача, він здатен виконати свій обов'язок до кінця. Для болгарського актора С. Рядкова драматург Аня Петрова спеціально написала п'єсу, з якої вийшла вистава “Стефан: одинадцять пісень про кохання”. Герой вистави – відомий естрадний співак, життя якого на перший погляд, яскраве і сповнене неординарних подій, але актор дає змогу глядачеві зазирнути за лаштунки цього життя, а там все зовсім не так зірково, як у софістів.

Міжнародний фестиваль моновистав “Відлуння” демонструє цікавий зріз обсягу світового мономистецтва і вкотре доводить спроможність вітчизняного мистецтва в цьому контексті. Кожна вистава репертуарної афіші фестивалю доповнює загальну картину своєрідною мозаїкою сценічних засобів, манер, в яких працюють різні актори, різнобарв'я творчих пошуків митців.³³

Географія фестивалю досить масштабна. За роки існування приїжджали театральні колективи з Австрії, Швейцарії, Німеччини, Вірменії, Білорусії, Росії, України, та Ірану. Усіх учасників нагороджують дипломами у визначених номінаціях.

Фестиваль відтворюється протягом 3-5-ти вечорів, де кожен вечір має свою номінацію: театр одного актора, поезія; авторська пісня; оригінальний жанр, гумор та сатира. На кожному вечері виступають п'ять учасників яким надається по 30 хвилин на сольний виступ (окрім театру одного актора та майстрів оригінального жанру, які мають свій часовий простір).

У фестивалі беруть участь лише професіонали. Але кожен номінацію відкривають аматори, які додають Фестивалю своєрідного забарвлення.

5.23 “Дивень” (м. Хмельницький)

Міжнародний фестиваль театрів ляльок “Дивень” у місті Хмельницький був організований на базі Хмельницького обласного академічного театру ляльок у 2003 році. Планувалось проводити його раз на три роки, але з 2006 року вдалось його

³³ Підлужна А. Десятикратне „Відлуння” // Культура і життя. – 2009. – 11 верес. – с.13.

організувати що два роки. У ньому уже прийняли участь творчі колективи лялькарів з Білорусії, Ізраїлю, Литви, Молдови, Росії та України.

Серед цікавих вистав, які можна було побачити на фестивалі “Дивень” наведемо як приклад виставу “Там, де Вісла плине” Сілезького театру ляльки й актора “Атенеум” з м. Катовіце, показаної у 2006 році. У ній за допомогою двох солом’яних ляльок створив хореографічну постановку з елементами народних традицій (постановка та хореографія Генрика Конвінського). У виставі за допомогою народної музики і танців показано традиції та звичаї різних регіонів Польщі, які впізнавалися в особливих елементах народного костюма, музиці і характерних для певної території танцях. На жаль, ляльки існують як елементи народних ігор, а не головні дієві постави.

У 2006 році фестиваль “Дивень” відвідав справжній лялькар-митець, великий професіонал маріонеткового театру із Санкт-Петербургу, режисер, художник і лялькар Віктор Антонов у виставі “Цирк на нитках” театру “Ляльковий формат”.

Міжнародний фестиваль лялькового мистецтва “Дивень” намагається поступово змінити ставлення не лише глядачів, але і самих театралів до лялькового театру як мистецтва для дітей. На прикладі учасників показати важливість лялькового театру, який перебуває на периферії сучасного українського мистецтва. Руйнують поширений стереотип театру ляльок як мистецтва виключно для дітей.

У 2006 році на фестивалі “Дивень” була представлена лише одна вистава для дорослих. Це була вистава “Балаганчик” О. Блока режисера Оксани Дмитрієвої Кримського театру ляльок. Це вистава для дорослих про штучно прикрашене благополуччя, про мрію, яка виявляється паперовою, крихкою та навіть непотрібною, про людей, яким легше не визнавати цього, не вірити, а вічно снити у штучному благополуччі, подібно П’єро.

5.24 “Духовка” (м. Рівне)

Фестиваль актуального мистецтва “Духовка” був організований у 2008 році на базі громадсько мистецької формації МЕТР з метою об’єднати творчих людей та найрізноманітніші види мистецтва – музичне, танцювальне, літературне, фото і відео мистецтво.

Театральні вистави і також майстер класи з акторського мистецтва являються скоріше додатковими заходами на фестивалі, ніж основними. Фестиваль дає можливість показувати своє мистецтво таким театрам як “МЕТР” з Рівного, мім-дуету “Зліва на право” з Рівного чи вільного еко-театру “Вітр змін” зі Львова, які показують вистави лише на актуальні теми навколишнього середовища, виступити перед публікою, адже вони не мають власної сцени, і це для них один із небагатьох шансів.

5.25 “ЛіхтArt” (м. Рівне)

Міжнародний дитячо-молодіжний театральний фестиваль аматорських колективів “ЛіхтArt” проводиться серед аматорських дитячих та молодіжних колективів. Обмежень щодо жанру, режисерського вирішення та тематики постановок немає.

Організатори фестивалю: рівненський міський Палац дітей та молоді, народний молодіжний театр “Від Ліхтаря”, зразкова театр-студія “Маленький принц”, міська громадська організація “Сприяння позашкільній освіті та соціальному захисту дітей і підлітків ПДМ”. Співорганізатори: Управління освіти Рівненського міськвиконкому, Управління культури та туризму Рівненського міськвиконкому, Відділ у справах дітей, сім’ї, молоді та спорту Рівненського міськвиконкому.

Це конкурсний фестиваль і переможців визначають у таких номінаціях як краще музичне оформлення, краща сценографія, краща режисура, краще пластичне вирішення, краща чоловіча роль другого плану, краща чоловіча роль першого плану, краща жіноча роль першого плану, краща жіноча роль другого плану, Малахітовий ліхтар, Срібний ліхтар та Золотий ліхтар - Гран-Прі фестивалю.

5.26 “Молоко” (м. Рівне)

Християнський театральний фестиваль “Молоко” заснований у місті Рівне у 2007 році тепер проходить щороку у липні в Одесі. Перша його назва була “Театр для душі”, у 2008 році все ще у Рівному пройшов наступний фестиваль, але уже з відомою нам назвою – “Молоко”. Та уже з 2009 року “Молоко” проходить в Одесі.

Причини такого недовготривалого існування фестивалю на Рівненщині можуть бути дві. Перша з них – фінансова, що не являється незвичним для будь-якого театрального фестивалю не лише в Західній Україні. У 2007 році на “Молоко” до Рівного приїхало п’ять колективів, а в 2008 – уже одинадцять, та учасниками були

професійні і аматорські театри з усієї України (Києва, Рівного, Дніпродзержинська, Чернівців) і з Росії (Москви) без державної підтримки. Тобто фестиваль “Молоко” цікавий для театрів, які хочуть у ньому приймати участь, та не для спонсорів і міста, які б могли його фінансово підтримати.

Наступною важливою, чи не найважливішою, причиною того, що наступний фестиваль проводився в Одесі, був переїзд у 2010 році молодого режисера Михайла Журавля, засновника театральної студії “Сонях” до Одеси, де він сьогодні працює директором Одеського культурного центру. Організаторами першого “Театру для душі” виступили окрім Церкви євангельських християн-баптистів “Дім Євангелія” та Міжнародного благодійного фонду “Молодь для Христа”, саме його християнська експериментальна театральна студія “Сонях”. В Одесі ж фестиваль “Молоко” існує на базі уже зазначеного Одеського культурного центру. Переїзд молодого талановитого режисера показав, хто був справжнім ініціатором та організатором проведення фестивалю, а також те, що мізерне фінансування може призвести не лише до втрати важливих творчих кадрів, але що з ними зникнуть в регіоні і цікаві культурні події.

5.27 “Творча валіза” (м.Рівне)

Всеукраїнський молодіжний мистецький фестиваль “Творча валіза” об’єднує шість найрізноманітніших мистецьких напрямків: театралізовані покази, літературні читання, музика, кіноанімація, фотомистецтво, малярство і ручна робота.

“Творча валіза” відбулась за сприяння Управління у справах сім’ї, молоді та спорту Рівненського міськвиконкому, Мистецької агенції “Арт-вертеп”, Кіноцентру “Ера” та мистецької галереї “ЗУЗА”.

5.28 “Шалантух” (м. Рівне)

Головним організатором фестивалю студентських сатиричних театрів “Шалантух” є обласний відділ у справах сім’ї та молоді. У цьому фестивалі беруть участь представники вищих навчальних закладів Росії, Білорусії, Молдови і України.

Аматорські колективи, учасники фестивалю у конкурсній програмі демонструють роботи сучасних майстрів комедійного жанру своїх країн. Призначаються переможці першого, другого і третього місць та гран-прі.

Ціль фестивалю – сприяти подальшому розвитку творчості студентських театрів естрадних мініатюр держав СНД, привабити молодь до цінностей культури і

мистецтва, розвиток творчості молоді, зміцнення сусідських відносин між народами держав СНД.

Виступи учасників оцінює журі у категоріях художній рівень, акторське мистецтво та режисерське рішення програми.

5.29 “Етно-діа-сфера” (м. Мукачево)

Міжнародний фестиваль етнічних театрів національних меншин України, країн незалежних держав та карпатського євро регіону “Етно-діа-сфера” проводиться щороку в травні в рамках днів міста Мукачева. Організаторами фестивалю є Міністерство культури і туризму України, Управління культури Закарпатської облдержадміністрації, Закарпатський обласний державний російський драматичний театр. Керівником цього мистецького заходу та директором Закарпатського державного російського драматичного театру є Юрій Шутюка. Саме з його ініціативи та з ініціативи тодішнього завідувача відділом культури Мукачевського міськвиконкому Василя Цигака та активної підтримки міського голови Мукачева Віктора Балого був організований і проведений перший фестиваль у 2000 році, під назвою “Театральна весна Закарпаття”. Так називалися ще наступні два фестивалі, але починаючи четвертим, фестиваль почали називати “Етно-діа-сфера”. Ця оригінальна назва розшифровується так - етнічний театр, “діа”- дія, а “сфера – планета, фестиваль національних меншин України та євро регіону.

Це один із найзмістовніших фестивалів, оскільки протягом тижня глядачам надається для перегляду російською, кримськотатарською, угорською, українською та іншими мовами по дві вистави в день. Хоча більшість жителів міста Мукачева українці, та тут проживають представники багатьох меншин, наприклад росіяни, угорці, німці, цигани і євреї. Тому з погляду національного різноманіття не лише Мукачева, але і усього Закарпатського регіону, а також виняткового вигідного топографічного і геополітичного місцезонашування (на відстані 40-50 км від кордонів з Угорською і Словацькою Республіками, і відповідно 90-100 км від кордонів з Румунією і Польщею), можна стверджувати, що фестиваль “Етно-діа-сфера” відповідає потребам цієї області, а також її можливостям.

Постійними учасниками фестивалю бувають театри з Києва, Коломиї, Криму, Львова, Одеси, Словачії, Білорусії, Сербії, Угорщини та Росії. Отож, починаючи з

другого фестивалю, “Етно-діа-сферу” можна сміло відносити до міжнародних фестивалів.³⁴

Протягом одного фестивалю для перегляду можуть бути представлені 13-14 вистав. Та оскільки організатори фестивалю бережно підходять до запрошення театральних колективів і їх вистав, то їм вдається підібрати для відвідувачів “Етно-діа-сфери” досить широкий і різноманітний діапазон творчих робіт. Наприклад на третьому фестивалі були представлені – моновистава японського драматурга Саньютей Енте “Півонієвий ліхтар”, яка за режисурою художнього керівника Львівського театру естрадних мініатюр “І люди, і ляльки”, лауреата національної премії “Експеримент” Олега Новохатського показала незвичну для європейця культуру і філософію японського театру, до багатолюдних народно-карнавальних феєрій – “Дороття” (автор – Чоконаї Вітеіз Мігай) Берегівського угорського національного театру ім. Дюли Йєша та “Циганська муза” (Ліна Костенко) Державного музично-драматичного циганського театру “Романс”, які у неперевершеній постановці заслужених артистів України Оттілі Відняньського та Ігоря Крікунова продемонстрували усе багатство театральної сценографії, коли на відносно невеликій сцені мукачівського драмтеатру одночасно втілювали задум режисера 20-25 акторів.

5.30 “Інтерлялька” (м.Ужгород)

Організатором проведення Міжнародного фестивалю театрів для дітей “Інтерлялька” став Закарпатський обласний театр ляльок у 1990 році з ініціативи Олександра Туряниці, тодішнього директора ужгородського театру “Бавка”, на базі якого розпочав свою діяльність цей фестиваль.

Це конкурсний фестиваль театрів-ляльок, у якому визначаються переможці у номінаціях “Приз глядацьких симпатій”, “За ляльковий дизайн”, “За пластичне вирішення вистави”, “За кращу режисуру”, “За кращий акторський ансамбль”, “За збереження традицій психологічного театру” та Гран-Прі фестивалю „Інтерлялька” – Статуетка Ведмедя роботи скульптора Богдана Коржа.

³⁴ На перший фестиваль, тоді ще “Театральну весну Закарпаття”, приїхали колективи лише з України.

За роки своєї діяльності театральний фестиваль “Інтерлялька” став престижним міжнародним переглядом лялькового мистецтва. Учасники фестивалю театри ляльки з різних міст України (Харків, Одеса, Тернопіль, Горлівка, Луцьк, Ужгород), постійними учасниками на “Інтерляльці” є колективи з Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії, Сербії, Болгарії, а інколи завітають і з Росії, Німеччини, Білорусії. Цей фестиваль по праву можна називати міжнародним, оскільки за всю історію фестивалю його учасниками стали колективи 48 держав. Про престиж і популярність цього дійства свідчить і те, що у 1997 році фестиваль було включено до Міжнародної асоціації театральних діячів світу (УНІМА), відомого у цілому світі.

Завдяки широкій географії фестивалю, щороку впродовж п’яти днів фестиваль надає можливість побачити головні тенденції жанру театрального мистецтва. Адже на ньому представляють класичну казку, інсценізацію, приклади світової літератури, деякі учасники зверталися і до дорослої літератури. У спектаклях можна побачити майже всі техніки ляльководіння, від традиційних тростьових ляльок, вертепних ляльок, складних систем ляльок-маріонеток.

Фестиваль відвідав, наприклад, метр лялькової режисури Олег Жюжда із Білорусії із виставою для дорослих “Лісова пісня” Лесі Українки, яку він створив із акторами ужгородського театру “Бавка”. На “Інтерляльці – 2011” вперше побував і маленький театр “Еспресо” з німецького міста Вюрцбург, який унікальний тим, що тут Томас Гласмайер, одна єдина людина, є і художником, і режисером, і сценографом, і бутафором.

Це фестиваль не лише для дітей. Ужгородський театр “Бавка” представив виставу “Коняки” із філософським підтекстом і відповідними самобутніми декораціями. Режисер вистави Михайло Яремчук був нагороджений у номінації “За кращу режисуру”.

5.31 “Птах” (с. Нижнє Селище, Хустський район Закарпатської області)³⁵

Щорічний міжнародний дитячий фестиваль театрального мистецтва “Птах” проводиться з 2007 року у селі Нижнє Селище Хустського району Закарпатської області з ініціативи активних членів сільської громади та керівників театральної студії “Чіга-Біга” спільно з Закарпатською асоціацією місцевого розвитку, Комітетом медичної допомоги Закарпаття за підтримки відділу освіти Хустського району Закарпатської РДА, Рівненської обласної організації УМСА– ПТАХ та дитячого ігрового майданчика “Равлик” з міста Київ.

Протягом трьох днів дитячі театральні колективи представляють своє театральне мистецтво на неконкурсному некомерційному фестивалі “Птах”. Оскільки відвідування фестивалю безкоштовне, то частими гостями фестивалю бувають діти з малозабезпечених сімей, з вулиці та діти з особливими потребами.

Хоча цей фестиваль проводиться не в обласному місті, а в селищі, а колективи, які приїжджають, - ентузіасти, котрі не отримують гонорарів, організаторам щороку вдається привабити увагу театрів із різних частин України та з-за кордону. У 2013 році, наприклад, на “Птах” приїхав “Академічний картонний театр” з Москви, що є рідкістю на Закарпатті. Він підготував для відвідувачів фестивалю дві вистави: виставу “Чайка Дж. Лівінгстон” для дітей, а для дорослих - “Вертинський”. Цей театр особливий тим, що всі декорації зроблені з картону, на цю думку нас наводить уже назва театру, а також багато підсвітки, деталей.

На фестиваль здебільшого приїжджають митці-ентузіасти з України та Європи, які не лише показують дітям вистави, але також навчають їх різним навичкам з театального, циркового, образотворчого мистецтва та хореографії. Щороку на святі збирається близько 100 митців професіоналів та аматорів і 3000 дітей. Ніхто нічого не платить, всі заходи є відкритими для будь-якої аудиторії, тому частими гостями фестивалю є малеча з малозабезпечених сімей, діти з вулиці та з особливими потребами. Протягом останніх років організаторам важко знаходити підтримку від

³⁵ Інтернет-портал театального фестивалю “Птах” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.bird-fest.org/>. (Дата звернення: 28.7.2013) та Інтернет-портал театального фестивалю “Птах” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://vk.com/festptah>. (Дата звернення: 28.7.2013).

грантодавців та держави для проведення дитячого фестивалю. Тому звертаються до всіх охочих допомогти.

Починаючи з 2012 року дитячий театральний фестиваль “Птах” відбувається щороку, але в різному форматі. Тобто фестиваль проводиться один раз у два роки, а в перерві відбувається одноденне дитяче театральне свято в різних куточках Закарпаття, особливу увагу приділяючи селам, які віддалені від великих міст.

Організатори поставили мету залучити дітей та молодь району до мистецтва. Вже протягом семи років творча команда “Птаху” займається впровадженням та популяризацією мистецтва в с. Нижнє Селище. За ці роки було організовано різноманітні майстер-класи з різних видів мистецтва (театр, автентичний спів, сучасний танець, розпис по склу і багато інших), створено ряд драматичних вистав на базі театр-студії “Чіга-Біга”, проведено тематичні вечірki із залученням колективів різних музичних напрямків, організовано “Мистецький дитячий куточок” на базі сільського БК, який діє постійно та Дитячий театральний фестиваль “Птах” (2007 — 2011).

Свою творчість представили дитячі театральні студії: “Чіга-Біга” із с. Н. Селище, “Гора” із м. І. Франківськ, було презентовано театральне мистецтво з різних напрямків: експериментальний театр “Студія 22” (м. Євпаторія), театр танцю “Леліо” (м. Київ), літературно-музичний дует “Подорож” (м. Чернігів та м. Рівне). Проводилися також відкриті майстер-класи з традиційних танців, під живий супровід музикантів Закарпаття, Угорщини, Румунії та вільного танцю від викладача Академії мистецтв при Печерській лаврі (м. Київ), майстер-класи з основ циркової майстерності (м. Гамбург, Німеччина), майстерні по лозоплетінню, роботі з глиною, виготовленню ляльок-мотанок, прикрас з пластику та металу, а також розважальна програма з інтерактивними іграми, вогняним шоу, показом короткометражних фільмів тощо.

Під час проведення фестивалю працює акція “Діти-дітям” по збору коштів для дітей хворих на цукровий діабет, в рамках програми благодійного фонду “Серце до серця”, на якій буде відкрита виставка-продаж виробів виготовлених гуртківцями Хустського районного центру позашкільної роботи.

6 Висновки

Після аналізу театральних фестивалів в Західній Україні можна перелічити декілька основних проблем сучасного театрального простору, з якими постійно стикаються театри і театрологи.

Звичайно більшість недоліків сучасного театру через погане фінансування. Саме бюджетне фінансування залишається основною гарантією оновлення репертуару та тривалої діяльності театрів. Театр – це надзвичайно складне підприємство, де творчість дуже тісно переплітається зі справами господарськими. Сьогодні більшість театральних фестивалів продовжують своє існування лише завдяки ентузіазму його організаторів. Деякі ж театральні фестивалі з'являються і зникають як одноразові акції саме через брак фінансування або не зацікавлення глядацької публіки.

Безперечно проблеми українського театру не вичерпуються лише фінансовими питаннями, адже у конкуренції з іншими видовищами ХХІ століття театр втрачає свого глядача. Та інколи, на жаль, з метою зацікавити публіку, театри потрапляють у стихію масового попиту, а механізм виробництва бере верх над творчістю, що спричиняє втраті багатьма театрами своєї творчої позиції. На початку 90-х років хвиля нових фестивалів накопилася – й відійшла, залишивши по собі тільки поодинокі театральні організми. Ще у 1990-ті роки критики відзначали суттєву відірваність театрів від тих суспільних процесів, що відбуваються у країні. І зараз у процесах, пов'язаних з відродженням національної культури та переосмисленням її здобутків, беруть участь не театральні колективи, а окремі актори, режисери, художники – за власною ініціативою.³⁶

Розвиток театру, як відомо, залежить від суспільних умов, за яких він функціонує. Сьогодні театр намагається знайти своє місце в ринкових умовах, різними засобами пристосовуючись до нової реальності, намагаючись не втратити своїх творчих позицій, які незмінно трансформуються. Постійні посилення на те, що попит формує пропозицію, вірні лише частково, бо характер пропозицій, рівень творчих рішень зворотно формує сам попит на них.

³⁶ Липківська Г. Десять років по ревізії. Погляд на вітчизняну сцену на рубежі століть // Вісник Львівського університету. Сер. мистецтвознавство. Вип. 1. – Л.: Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2001. – с. 79–100.

Іншою вагомою проблемою театральних фестивалів є відсутність єдиної концепції щодо формування репертуару. Тут у більшості переважає традиціоналізм ціннісних орієнтацій, тенденції ігнорувати сучасну українську драматургію. Театральні фестивалі намагаються проводити відбір учасників, але через залежність від фінансів, вони не запрошують найкращих або надають театрам свободу вибору представлених вистав.

Репертуарна політика театрів за роки незалежності, з одного боку, зазнала кардинальних змін, з іншого ж – лишилася у руслі тенденцій, які виникли саме внаслідок суспільних катаклізмів другої половини 1980-х років. Саме наприкінці 80-х – на початку 90-х театр намагався вийти на передові рубежі суспільної думки у переосмисленні історичного шляху розвитку країни, отже, звернувся до раніше заборонених тем, проблем, до драматургії (точніше – літератури), колись відкладеної.

Треба вказати і на феномен класичної драматургії, бо саме класика починає відігравати все більш важливу роль у театральному житті України XXI ст., а суспільство з величезною зацікавленістю стежить за характером діалогу “театр – класика” та за його результатами. Про це свідчать і цифри збільшеної заповнюваності глядацьких зал, і те, що третину зведеної репертуарної афіші театрів України становить світова і вітчизняна класика.³⁷

Як вже зазначалося, проблема сучасного прочитання класики віддавна була ключовою. Що ж до сучасної української драматургії, то вона не визначає обличчя театрів, здебільшого існуючи на периферії їхніх інтересів. Театр сьогодні майже відірваний від модерної української літератури, хоча саме в ній останнім часом якраз і відбуваються цікаві й плідні процеси.³⁸ Бувають окремі спроби поліпшити цю ситуацію, наприклад проект “Драма.UA”, який поступово стає драматичною лабораторією української драматургії. Цей конкурс повинен сприяти популяризації сучасної української драматургії.

³⁷ Неволов В. Класика сьогодні // Укр. театр. – 2002. – № 1-2. – с. 2–6.

³⁸ Липківська Г. Десять років по ревізії. Погляд на вітчизняну сцену на рубежі століть // Вісник Львівського університету. Сер. мистецтвознавство. Вип. 1. – Л.: Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2001. – с. 79–100.

Якщо ХХ століття називали “століттям режисури” і режисура перебрала на себе роль світоглядного, філософського базису, то на сьогоднішній день великі проблеми українського театру пов’язані саме зі станом режисерського корпусу. Так, на думку театрознавців, державним театрам України катастрофічно бракує нових імен, нових творчих лідерів. У такій ситуації деякі театри змушені існувати взагалі без штатних режисерів – на чолі з директорами. Це дає певну можливість для маневру й інколи – непогані результати. Та запрошення до театрів режисерів на разові постановки, безперечно, не є універсальним вирішенням проблеми і може призвести до ускладнення ситуації (адже у такому випадку не існує належної взаємної відповідальності сторін).

Досить часто на відкритих столах та спільних дискусіях театралів на театральних фестивалях говориться і про те, що доволі помітною є невизначеність, навіть відсутність повноцінної національної акторської школи. На зміну визнаним майстрам, котрі протягом десятиліть формували обличчя українського акторства, не приходить так само продуктивне нове покоління. Причому ситуація останніми роками суттєво погіршала – через фізичне старіння досвідчених педагогів, їхнє природне поступове віддалення від живого театального процесу.³⁹ Перспективними являються авторські майстерні, де майстер з одним, двома, можливо, трьома майбутніми режисерами або п’ятьма-шістьма акторами спільно працюють над певною проблемою. Здебільшого на театральних фестивалях зупиняються на майстер-класах, які є першим кроком до авторських майстерень.

Майстер-класи допомагають багатьом акторам, досить часто без належної акторської освіти, отримати мінімальні знання щодо пластичності, музичної культури, які у багатьох акторів не відповідають сучасним вимогам. Парадокс полягає у тому, що, з одного боку, актори є природно найбільш залежним (від драматургії, режисури, сценографії, глядача, інших чинників) елементом театального процесу, а отже будь-яка криза у цьому процесі призводить до неможливості реалізації акторського потенціалу. З іншого ж боку – коли зайві регламентації зникають, актори навіть у

³⁹ Липківська Г. Десять років по ревізії. Погляд на вітчизняну сцену на рубежі століть // Вісник Львівського університету. Сер. мистецтвознавство. Вип. 1. – Л.: Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2001. –с. 79–100.

найсприятливіших умовах виявляються не готовими до розв'язання складних завдань.⁴⁰

Ще одна низка проблем театральної справи пов'язана з питанням національної культури, зокрема, з офіційним мовним статусом театрів та реальним станом речей. Ще наприкінці 1980-х років експерти відзначали, що вистав російською мовою на сценах українських театрів, порівняно з початком цього десятиріччя, значно поменшало. Далі ця тенденція зберігалася й поглиблювалася – головним чином, завдяки адміністративним зусиллям щодо впровадження у дію закону про мови. Українською працює зараз значна частина новостворених театрів на сценах російських театрів (першопроходець тут – Київський академічний театр драми і комедії на Лівому березі Дніпра), почав з'являтися український репертуар. Та все ж така широкомасштабна й, звісно, вкрай необхідна “українізація” проводилася, значною мірою за рахунок простого звуження функціонування російської мови на сцені, а не шляхом підвищення якості й конкурентоспроможності власне українського продукту, розумного протекціонізму щодо цього.

Актуальною є і проблема сучасної театральної критики. Критика певним чином повинна забезпечувати як цілісність театральнo-художнього життя, будучи підсистемою театрального процесу, так плідний розвиток театральної культури, стимулювання її можливостей.⁴¹ Те, що рівень театральної критики низький, усвідомлюють як провідні митці, так і самі критики, котрі дуже низько оцінюють результати своєї діяльності, і представники театральних професій. Не вплинув на якість театральної критики і ріст інформаційного забезпечення журналістів. Сучасна критика не допомагає театрові визначитися з подальшою стратегією і тактикою розвитку, спрогнозувати своє майбутнє. Отже, сучасна театральна критика не є носієм громадської думки.⁴² Значною проблемою є професіоналізм критики, бо її функції

⁴⁰ Липківська Г. Десять років по ревізії. Погляд на вітчизняну сцену на рубежі століть // Вісник Львівського університету. Сер. мистецтвознавство. Вип. 1. – Л.: Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2001. – с. 79–100.

⁴¹ 2005 р. № 2605-IV // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 25. – с. 31–40.

⁴² Ковтуненко В. І. Український театр у період сучасних суспільних трансформацій (до проблем визначення соціокультурних показників): Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2002. – с. 19.

часто виконують не фахівці. Негативним наслідком такої ситуації є зниження уваги суспільства до театральних проблем, що констатує більшість театральних діячів.^{43 44}

Нормою стає поблажливе ставлення до акторів та явна ангажованість цілої низки тих, хто пише про театр. У пресі висловлюється думка, про те, що багато з того, за що у радянську епоху виносили суворі покарання, зараз, після того, як пішли з журналістики багато старших колег, котрі докладали багато зусиль для підвищення авторитету професії критика, стало дозволеним.

По-перше, це прямий плагіат, включення до своїх статей великих фрагментів з чужих текстів, статей (звісно, без усякого посилання на автора). Також стало можливим широко обговорювати на шпальтах газет та журналів закулісні плітки та чутки. Нормою є публікація у різних виданнях тих самих текстів без будь-яких змін. Інколи деякі критики умудряються у розповідь про одного артиста, вставляти цитати, присвячені іншому, у попередніх акторських портретах. Більше того, критики переробляють свої колишні статті, тож у портрет актора попадають фрагменти, добре відомі за статтями, присвяченими іншим артистам.

Проблема функціонування спеціалізованих театрознавчих видань характерна для усіх регіонів держави. Тут потрібно відзначити, що з питанням театральної критики тісно пов'язана проблема державної підтримки українських театрознавчих (і ширше – культурно-мистецьких) видань. Так, за словами головного редактора журналу “Українська культура” А. Яремчука, питання про розповсюдження часопису бодай по бібліотеках за 15 років не порушувалося не тільки на колегіях Міністерства культури і туризму України, але й на нарадах, зустрічах з працівниками галузі. Міністри змінювали один одного, та не змінювалося ставлення до своєї преси.

У 2006 році театральні діячі продовжували пошук шляхів поліпшення театральної справи, виведення сучасного українського театру на новий культурно-творчий рівень. Цьому, зокрема, сприяє організація “круглих столів” в рамках фестивалю.

⁴³ 2005 р. № 2605-IV // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 25. – с. 31–40.

⁴⁴ Ковтуненко В. І. Український театр у період сучасних суспільних трансформацій (до проблем визначення соціокультурних показників): Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2002. – с. 19.

Дуже показовим для розвитку театральної справи України є діяльність так званих “провінційних” театрів. Особливості соціально-культурних показників їхнього функціонування визначальною мірою залежить від загальної соціокультурної та театрально-художньої реальності.

У кінці ХХ – на початку ХХІ ст. ситуація здавалася досить драматичною. Фахівці підкреслювали, що рівень театрального життя у регіонах значно нижчий ніж у столиці. У багатьох провінційних театрах простежувалося різке погіршення творчої дисципліни та спад творчої активності не тільки серед акторів, але й серед режисерів. Незважаючи на певне покращання репертуарної політики, театри в регіонах тільки наближалися до того, щоб стати складовою культурного життя свого міста.

Водночас спостерігалась активізація творчих позицій у тих, хто працює в театрі і вболіває за те, щоб театральна творчість сприяла збагаченню духовних потреб публіки. Така готовність до творчості викликала у театрознавців почуття оптимізму щодо подальшого розвитку провінційних театрів.⁴⁵

За останні роки ситуація в них почала дещо змінюватися. На думку деяких фахівців, якщо говорити про театральну столицю й умовну, “географічну”, периферію, то нині столиця перемістилася на “периферію”. Київ знизив активність, в той час, коли театри у різних регіонах явно набирають творчу висоту. З’являються нові цікаві актори та режисери, готуються гучні прем’єри, зростає інтерес публіки до театрального життя. Тож саме поняття “провінційний театр” стає дещо умовним. На думку художнього керівника Вінницького академічного музично-драматичного театру ім. М. Садовського, народного артиста України В. Селезньова, поняття “провінційний театр” має не географічний, а суто мистецький вимір.⁴⁶

Треба відзначити, що попри певну критику викликає увагу преси та глядачів Національний академічний український драматичний театр ім. М. Заньковецької (м. Львів), який з 1987 року очолює народний артист України Ф. Стригун. У непростий, перехідний період кінця ХХ – початку ХХІ ст. керівництво театру обрало, можливо,

⁴⁵ Ковтуненко В. І. Український театр у період сучасних суспільних трансформацій (до проблем визначення соціокультурних показників): Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2002. – с. 19.

⁴⁶ Вергеліс О. Театр починається з етики // Дзеркало тижня. – 2006. – 13-19 трав. – с. 17.

одне з найкращих рішень – театр відкрив свої двері для різних груп та об'єднань, розгорнув широкоформатну панораму формовиражень (вечори, лекції, акції), дозволив найрадикальніші експерименти, в яких реальним критиком мав стати народ, а не функціонери від мистецтва. Тож, окрім здійснення професійно-фахової роботи, театр перетворився на трибуну громадської думки, рупор нових ідей і заяв. А вистави останнього десятиліття стали свідченням підвищення творчого і мистецького рівня заньківчан. Це спектаклі: “Наталка-Полтавка” І. Котляревського, “Дядя Ваня” А. Чехова, “Ідіот” Ф. Достоєвського, трилогія “Мазепа” Б. Лепкого (інсценізація Б. Антківа), “Андрей” В. Герасимчука, “Пролітаючи над гніздом зозулі” Д. Васермана, “У неділю рано зілля копала” О. Кобилянської, “Коханий нелюб” Я. Стельмаха, “Неаполь – місто попелюшок” Н. Ковалик, “Мадам Боварі” Г. Флобера, “Криваве весілля” Г. Лорки, “УБН” Г. Тельнюк. Вони викликали неоднозначну реакцію критики і публіки, що є, на думку фахівців, яскравим виявом демократії та свободи, яка панує у творчих майстернях львівської Мельпомени. В січні 2002 року уряд України надав театру ім. М. Заньковецької статус національного. Його творчі колективи є постійними гостями різноманітних театральних фестивалів.

За останні роки у Львові в загальному спостерігається значне збільшення уваги до театру з боку масового, а не тільки елітарного глядача. І це при тому, що значно зросли ціни на квитки. У середині 90-х років минулого століття вистави проходили у напівпорожніх залах, коли люди не приходили в театр, навіть маючи на руках безкоштовне запрошення. Тоді думки, в першу чергу, було спрямовано не на мистецтво і насолоду від нього, а на елементарне виживання, пристосування до реалій повсякденного життя. Нині спостерігаємо відродження традицій виходу в театр сім'ями, живе обговорення в фойє щойно переглянутої вистави.

У такому місті як Чернівці, наприклад, досить обмежена кількість глядачів, які люблять і охоче відвідують вистави театру. Їх чисельність необхідно постійно розширювати за рахунок театрів-гостей Чернівецького обласного українського музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської. З цією ж метою театр щороку організовує фестиваль “Золоті оплески Буковини”.

Люди хочуть дивитися різні за жанром постановки. Багатьом хотілося б частіше бачити вистави з широким залученням балетної трупи. Не завадили б, на думку театралів, і вистави сучасної тематики.

Взагалі, на думку фахівців, фестивальний рух в Україні – бурхливий, строкатий, непорядкований, спонтанний. Кількість театральних форумів значно перевищує їхню мистецьку вагу, а тому інколи виникають сумніви щодо доцільності частини заходів. Якісь, маючи творчий потенціал, розвиваються, з часом можуть стати знаковими. Інші швидко згасають і забуваються з різних причин. Хоч і закриття певних фестивалів свідчить про те, що сам фестивальний рух – живий процес, який постійно змінюється та розвивається.⁴⁷

Значну увагу преси та глядачів традиційно привертають міжнародні театральні фестивалі. За ствердженням фахівців, зародження та розвиток міжнародного фестивального руху в Україні стали можливими лише із здобуттям державної незалежності. Також фахівці наголошують, що міжнародні театральні фестивалі не тільки відіграють суттєву роль у вітчизняній культурі та сприяють активізації мистецького життя держави, а й виступають як найважливіший чинник утвердження України у світі як держави високорозвиненої мистецької культури⁴⁸.

Театрознавці зазначають, що більшість проблем обласних театрів характерні й для театального життя усієї країни. Серед цих проблем найчастіше називають низьку заробітну плату, житлову та матеріальну незабезпеченість театральних фахівців, відсутність творчої атмосфери у театрі, слабкість професійної підготовки театральних кадрів, “старіння” творчого складу театрів, консерватизм художнього та адміністративного керівництва, вузькість репертуару, не здатного зацікавити публіку, надмірна орієнтація на економічні показники за рахунок художності.

Тут слід зазначити, що останніми роками спостерігається тенденція до розширення географії проведення міжнародних театральних фестивалів. Поступово центр театально-фестивального життя переміщається зі столиці до регіонів. Хоча, звичайно, і у Києві театральне життя теж не стоїть на місці.

Театральні фестивалі дозволяють також висвітлити і деякі особливості сучасного аматорського театального руху. Фахівці зазначають, що нині в Україні, як

⁴⁷ Распутіна Л. Перший ювілей „Мельпомени Таврії” // Укр. театр. – 2008. – № 5. – с.15.

⁴⁸ Кравцова С. Внесок міжнародних фестивалів у збагачення та розвиток українського мистецтва // [Електронний ресурс] // URL: <http://who-is-who.com.ua/bookmaket/olimp2006/9/101/1.html>. (Дата звернення: 28.7.2013).

і в цілому світі, шириться аматорський театральний рух, і дуже важливо скерувати його на опрацювання української модерної класики, який не боїться експериментувати як з формою, так і з репертуаром. Ні Винниченко, що з тріумфом пройшовся сценами Європи, ні Куліш, що разом із Курбасом збирав аншлаги у 1920-ті роки, ні цікава й різноманітна в жанровому аспекті драматургія української діаспори не вписані в культурну свідомість українців як класика, яку неодмінно, хоч раз на життя, треба побачити на сцені.

Театральні фестивалі останніх років показали найбільші проблеми, з якими бореться не лише театр Західної України, але театральний простір в загальному. Окрім того театральні фестивалі намітили тенденцію до переміщення центру фестивального життя у регіони. Дуже часто фестивалі, що проводилися в обласних центрах, виявлялися більш потужними та резонансними, ніж подібні столичні заходи. Більш того, вистави, поставлені у так званих провінційних театрах, як правило не поступалися кращим столичним постановкам. Фестивалі також дозволили у черговий раз висвітлити проблему репертуару вітчизняних театрів. Ці заходи засвідчили, що значну частину репертуару становлять класичні твори, які дають можливість театрам найбільш повно реалізувати свої творчі можливості. Тож, звернення до класики можна вважати явищем доволі позитивним, але тут виникає проблема недостатньої присутності на сцені сучасної української драматургії. Ця проблема існує вже багато років, але і досі залишається невирішеною.

7 Список використаних джерел

1. Ковтуненко В. І. Український театр у період сучасних суспільних трансформацій (до проблем визначення соціокультурних показників): Автореф. дис. канд. мистецтвознавства / Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2002.
2. Реалізація державної політики в галузі культури: Аналітичний звіт Міністерства культури і туризму за 2008 рік. – К.: Міністерство культури і туризму України, 2009.
3. Українське народознавство: Навч. п. осіб./ За ред. С.П.Павлюка; Передмова М.Г.Жулинського. – 3-тє вид., випр. – К.: Знання, 2006.
4. Чужина І. Чого хоче глядач? (В Івано-Франківську всьоме пройшов фестиваль „Прем'єри сезону”) // День. – 2009. – 28 трав.
5. Назарчук Д. Триумф “Солодкої Дарусі” // Голос України. – 2009. – 23 трав.
6. Моклиця М. Леся Українка і театр // День. – 2009. – 22 квіт.
7. Підлужна А. Десятикратне „Відлуння” // Культура і життя. – 2009. – 11 верес.
8. Липківська Г. Десять років по ревізії. Погляд на вітчизняну сцену на рубежі століть // Вісник Львівського університету. Сер. мистецтвознавство. Вип. 1. – Л.: Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2001.
9. Неволов В. Класика сьогодні // Укр. театр. – 2002. – № 1-2.
10. 2005 р. № 2605-IV // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 25.
11. Вергеліс О. Театр починається з етики // Дзеркало тижня. – 2006. – 13-19 трав.
12. Распутіна Л. Перший ювілей „Мельпомени Таврії” // Укр. театр. – 2008. – № 5.
13. Проскурняков В. Архітектура українського театру. Простір і дія : // [Електронний ресурс] // URL : <http://vlp.com.ua/node/482?page=0%2C2>.
14. Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ сторіття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України; Редкол.: В. Сидоренко (голова) та ін. – Київ: Інтертехнологія, 2006. : // [Електронний ресурс] // URL : <http://elib.nplu.org/view.html?id=1823>.

15. Кравцова С. Внесок міжнародних фестивалів у збагачення та розвиток українського мистецтва // [Електронний ресурс] // URL : <http://who-is-who.com.ua/bookmaket/olimp2006/9/101/1.html>.

16. На театральному фестивалі “Прем’єри сезону” тріумфували івано-франківська “Солодка Даруся” та “Два дні... Дві ночі...” заныківчан. // ЗІК. – 2009. – 18 трав. : // [Електронний ресурс] // URL : <http://zik.com.ua/ua/news/2009/05/18/181042> .

17. Закон України Про гастрольні заходи в Україні (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 7, ст.56) із змінами, внесеними згідно із Законом № 2756-VI (2756-17) від 02.12.2010, ВВР,2011, №23,ст.160, №5461-VI(5461-17) від 16.10.2012 : // [Електронний ресурс] // URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1115-15>.

18. Закон України Про театри і театральну справу (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, № 26, ст.350) із змінами, внесеними згідно із Законами № 3421-IV від 09.02.2006, ВВР, 2006, № 22, ст.199 № 5461-VI від 16.10.2012 : // [Електронний ресурс] // URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2605-15>.

19. Інтернет-портал туристичного сайту Львова : // [Електронний ресурс] // URL : <http://lviv.travel/ua/>.

20. Інтернет-портал Регіонального туристично-інформаційного центру Івано-Франківська : [Електронний ресурс] // URL : <http://www.rtic.if.ua/festivals.html>.

21. Інтернет-портал Музею народної архітектури і побуту у Львові : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.skansen.lviv.ua/>.

22. Інтернет-портал театру-студії “І люди, і ляльки” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.puppet.lviv.ua/>.

23. Інтернет-портал театру-студії “СППРОГРАФ” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.spirograph.ho.ua/>.

24. Інтернет-портал театрального фестивалю “Золотий Лев” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.golden-lion.com.ua/>.

25. Інтернет-портали театрального фестивалю “Драбина” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://drabyna.lviv.ua/>.

26. Інтернет-портали театрального фестивалю “Драбина” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://drabyna-fest.livejournal.com/>.

27. Інтернет-портал театрального фестивалю “Драма.UA” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://drabyna.org/drama/zhuri-iv-konkursu-ukrajinomovnyh-pes-drama.ua-vyznachylo-finalistiv.html>.
28. Інтернет-портал театрального фестивалю “Метод і практика” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.kurbas.lviv.ua/teatr-metod-praktika-almamater/>.
29. Інтернет-портал театрального фестивалю “Казковий карнавал” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://lvivtorba.com/>.
30. Інтернет-портал театрального фестивалю “Форт Місія” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.fortmissia.com/>.
31. Інтернет-портал театрального фестивалю “Відлуння” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://kut.in.ua/site/index.php/uk/festivals>.
32. Інтернет-портал театрального фестивалю “Птах” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://www.bird-fest.org/>. (Дата звернення: 28.7.2013)
33. Інтернет-портал театрального фестивалю “Птах” : // [Електронний ресурс] // URL : <http://vk.com/festptah>.